Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 ЙИЛ 13 ФЕВРАЛЬ ЧОРШАНБА № 31
ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ РАЖАБ, 29-КУН
ШАМСИЙ 1369 ЙИЛ ДАЛВ, 26-КУН

1991 йил 1 январда таваллуд топган

НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН. СОТУВДА 10 ТИЙИН.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов Вазирлар маҳкамасининг 7 февралда бўлиб ўтган мажлисини оча туриб, Ўзбекистон ССР ҳукумати аъзоларининг, совет ва хўжалик идоралари раҳбарларининг эътиборини ҳал этилмаган муаммолар ва фойдаланилмаган резервларга, халқ хўжалиги ишини барқарорлаштиришни таъминлашга доир иқтисодий ёндашувларни такомиллаштириш ва . чуқурлаштириш масалаларига, келгусидаги бозор шароитида жумҳурият аҳолисининг энг муҳим ва долзарб эҳтиёжлари рўёбга чиқарилиши учун барча бўғиндаги раҳбар кадрларнинг масъулиятини оширишга қаратди.

Бултур оғир йил бўлди. Шундай бўлсада, мамлакат иқтисодиётидаги оғир аҳволга, хўжалик алоқалари яхши мувофиқлаштирилмаганлигига ва ишлаб чиқариш суръатлари пасайиб кетганлигига қарамай, жумҳурият халқ хўжалиги тармоқларини соғломлаштиришга доир аниқ-равшан тадбирлар амалга оширилганлиги ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг асосий кўрсаткичларини муайян даражада ўстиришга ва бирмунча барқарорликка эришишга имкон берди.

Ишлаб чиқарилган миллий даромад ҳажми 1989 йилга нисбатан 3,4 фоиз, саноат маҳсулоти 1,5 фоиз, қишлоқ хўжалиги маҳсулоти 4,4 фоиз халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш эса 6,5 фоиз кўпайди. Ижтимоий-маданий соҳани ривожлантиришга сарфланган сармоянинг ялпи салмоғи ўсди. Ўзбекистон ССР Президентининг фармонларига биноан аҳолининг долзарб ижтимоий эҳтиёжларига ва халқ хўжалиги тармоқларига жумҳурият ва маҳаллий бюджетлардан қўшимча равишда салкам 460 миллион сўм сарфланди.

Кўп болали оналарга қўшимча ҳақ, энг кам пенсиялар, нафақалар ва стипендиялар, интернат-уйларда овқатланишга ажратиладиган маблағлар оширилди. Аҳолини ичимлик сув ва табиий газ билан кафолатли тарзда таъминлашга оид ишлар фаол олиб борилмоқда. Фуқароларнинг шахсий ёрдамчи хўжаликларини ривожлантириш ва якка тартибда уй-жойлар қуришни кенгайтириш мақсадида қарийб 1,5 миллион оилага жами 183 минг гектар ер участкаси ажратилди.

Ана шундай ижобий силжишларга эришилди. Шу билан бир қаторда жумҳурият ҳукуматининг режа кўрсаткичлари қандай бажарилганлиги тўғрисидаги ҳисоботларгагина асосий эътибор берилган аввалги йиллардаги мажлисларидан фарқ қилиб, бу гал иқтисодиётдаги ишларнинг аҳволи, камчиликлар ва нуқсонларнинг сабаблари жиддий ва талабчанлик билан таҳлил этилди, муайян раҳбарларнинг ва энг аввало комплекслар ишининг пировард натижалари учун жавобгар бўлган вазирлар маҳкамаси раиси ўринбосарларининг масъулияти кучайтирилди.

Саноатда маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмларининг камайиб бораётганлиги сезилди, маҳсулот етказиб бериш юзасидан шартнома интизоми сусайди. Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш комплекс дастури топшириқлари тўла бажарилмади. Ўзбекистон ССР енгил саноат вазири А. С. Икромовга нисбатан қатъий талаб қўйилди. Тармоқда 25 та корхона ишлаб чиқариш суръатларини пасайтириб юборди. 188 миллион сўмлик халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш режаси бажарилмади, одамлар учун энг зарур буюмлар ишлаб чиқаришда катта қолоқликка йўл қўйилди. Барқарор ишлаши ва аҳолининг халқ истеъмол молларига нисбатан ўсиб бораётган эҳтиёжини таъминлаши лозим бўлган тармоқда айни шундай бўлди.

Ана шу муаммоларни ҳал этишда нима учун ташаббус, омилкорлик ва иқтисодий ёндошувлар кўрсатилмаяпти? Мажлисда вазирликлар, идоралар ва ижроия комитетларнинг раҳбарларига тез-тез ана шундай савол берилди. Афсуски, уларнинг айримлари ишни пухта таҳлил этиш ва амалий таклифлар ўрнига анъанавий равишда материаллар, ускуналар ва бошқа ресурслар марказлаштирилган тарзда етказиб берилмаганлигини баҳона қилиб кўрсатдилар. Тўғри, шундай бўлган. Бироқ бозорга ўтишнинг ҳозирги шарт-шароитлари янги-янги ёндошувларни қидириб топиш ғоят зарурлигини тақозо этмоқда. Жумҳуриятимизда эса улар мавжуд.

Масалан, Ўзбекистон ССР маҳаллий саноат вазирлиги системасининг район ва шаҳар саноат комбинатлари ишини ташкил этишни олиб кўрайлик. Қисқа олти ойлик муддат ичида ана шу соҳада янги ишлаб чиқариш бўлинмалари ташкил этилиб, улар меҳнат ресурслари ғоят кўп бўлган қишлоқ районларида жойлаштирилди. Қишлоқ хўжалик маҳсулотини тайёрлаш ва қайта ишлаш, чарм, хонатлас ва жундан тайёрланган мато лахтакларидан моллар ишлаб чиқариш, дон янчиш ва қандолат маҳсулотлари тайёрлаш, новвойчилик — буларнинг ҳаммаси ҳозирги пайтда фойдаланилмаётган бинолар ва хоналарда жойлашган кичик-кичик цехларда амалга оширилмоқда. Ўзбекистон ССР маҳаллий саноат вазири В. А. Чжен мажлис қатнашчиларига кўрсатган буюмларнинг товар кўриниши ва сифати бозорга ўтиш шароитидаги омилкорлик ва амалий ёндошувнинг энг яхши исботи бўлди: ярим йил ичида 10 мингдан ортиқ кишини жамоат ишлаб чиқаришга қўшимча равишда жалб этишга, 60 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқаришга ва аҳолига 3,5 миллион сўмлик хизмат кўрсатишга муваффақ бўлинди.

Бугунги кунда мавжуд резервлардан фойдаланишда, тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этишнинг янги усулларини излаш ва уларни жорий этишга интилишда амалий ёндашувларнинг йўқлиги корхоналар, бирлашмалар ва тармоқ иқтисодиётининг сўзсиз заифлашувига олиб келади. Жумҳуриятда йил якунларига кўра 579 та зарар келтираётган корхона бор, дебиторлик қарзи кўпайди, корхоналарда товар-моддий бойликларнинг нормадан ташқари заҳиралари кескин ошди. Айни вақтда чакана савдода товар заҳиралари камайди, халқ истеъмоли молларининг нархи ошди, истеъмол бозоридаги вазият кескинлашмоқда. Аҳолининг турли хилдаги пулли хизматларга нисбатан эҳтиёжларини қондиришда юзага келган номутаносибликлар бартараф этилмади, пул-молия номутаносиблиги кучайди, пул чиқариш кўпайди.

Қурилиш комплексининг муваффақиятли ишлаши — халқ хўжалиги тармоқлари ва ижтимоий соҳани янада ривожлантиришнинг мустаҳкам пойдевори эканлиги ҳаммага маълум. Бу ўринда йил якунларига кўра эришган натижаларимиз қандай? Очиғини айтайлик, натижалар салбий. Йилнинг корхоналар, иншоотлар ва шу кабиларни ишга тушириш дастури барбод қилинди, жумҳуриятимиз асосий фондларни фойдаланишга топшириш юзасидан режалаштирилган ишларнинг бешдан бир қисмини бажармади, бу эса қуриб битказилмаган иншоотларнинг кўпайишига сезиларли таъсир қилди, ана шундай қурилишларнинг катта қисми Ўзбекистон ССР Қурилиш вазирлиги (Қ. Ҳ. Маҳамадалиев) ва Тошкент бош қурилиш бошқармаси (К. Н. Тўлаганов) зиммасига тушади. Ижтимоий соҳа иншоотлари қурилишидаги ишларда ҳам яхшилик сари бурилиш бўлмаяпти: пул билан таъминлашнинг барча манбалари ҳисобидан 230 минг квадрат метрдан кўпроқ уй-жой, 9,5 минг ўринли мактаб ва 0,7 минг ўринли мактабгача болалар муассасалари, бир қанча соғлиқни сақлаш, маданият ва фан иншоотлари фойдаланишга топширилмади.

Ўтган йили қишлоқ хўжалигида ҳосил жуда мўл бўлди: 1989 йилга нисбатан ғалла деярли 4,1 баравар кўп етиштирилди, мева ва резавор мева 1,2 баравар кўп териб олинди, узум қарийб икки баравар кўп ҳосил берди. Етиштирилган юқори навли мўл пахта ҳосили шаҳарликлар, мактаб ўқувчилари ҳамда талабаларни жалб этмасдан, моддий рағбатлантиришнинг янги илғор усуллари қўлланилганлиги туфайли қисқа муддатда териб олинди.

Жумҳуриятимизда биринчи марта пахта ярмаркаси ўтказилди, у етиштирилган ўз ҳосилимизнинг катта қисмини мустақил тасарруф этишга имкон берди.

Бинобарин, иқтисодиётнинг ана шу энг муҳим тармоғида ҳам кўп резервлар бор, бунга қуйидаги маълумотларни мисол қилиб келтириш мумкин: мол ва паранда харид қилиш режаси бажарилмади, кўпгина хўжаликлар сут етиштириш юзасидан режа топшириқларини барбод қилдилар, деҳқончилик-саноат комплексининг қайта ишловчи саноат корхоналари 28 миллион сўмлик маҳсулот кам етказиб бердилар. Қишлоқларни ижтимоий жиҳатдан ободонлаштириш муаммолари куч-ғайратлар ҳамда маблағларни тўплаган ҳолда яна ҳам аниқ мақсадни кўзлаб ишлашни тақозо этади.

Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов мажлисга якун ясар экан, комплексларнинг куч-ғайрати, жумҳуриятимиз тармоқларида ва ҳудудларида ишлаётган ҳамда амал қилаётган дастурлар инсонга, унинг эҳтиёжлари, талаблари ҳамда ташвишларига қаратилиши лозимлигини алоҳида таъкидлади. Жумладан, умумиқтисодий комплекс (Б. С. Ҳамидов) зиммасига Ўзбекистон халқ хўжалигини барқарорлаштиришнинг асосий йўналишлари ҳамда бозор иқтисодиётига ўтиш қоидалари амалга оширилишини назорат қилиш юклатилган. Унга турмуш даражаси пасайишининг олдини олишга доир товон тўлаш, бозорга ўтиш муносабати билан аҳолининг пул даромадлари ва жамғармаларини индекслаш шакллари ва воситаларини ишлаб чиқиш масалаларини такомиллаштириш вазифаси топширилди. Корхоналарни, энг аввало савдо, умумий овқатланиш ва маиший хизмат соҳаси кичик-кичик корхоналарини, шунингдек бошқа тармоқларда муттасил зарар келтираётган корхоналарни босқичма-босқич давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш бошқа муҳим йўналиш бўлмоғи лозим.

Мавжуд қувватлардан самарали фойдаланиш, кичик корхоналар, шу жумладан хорижий фирмалар билан ҳам кичик-кичик корхоналар ташкил этиш, истеъмол бозорини юқори сифатли моллар ва буюмлар билан мўл-кўл таъминлаш учун янги илғор технологияларни жорий этиш халқ истеъмоли моллари, савдо ва хизмат соҳаси комплексининг (У. Қ. Исмоилов) биринчи галдаги вазифаси сифатида белгилаб берилди. Кўплаб харид қилинадиган халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқаришга йўналтирилган енгил, маҳаллий ва қайта ишловчи саноат эҳтиёжини тўла таъминлаш учун ўзимизнинг хом ашё ва моддий-техникавий базамизни вужудга келтириш дастурини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш керак.

Мамлакатимизнинг бошқа минтақаларидан келтирилаётган энг зарур моллар, айниқса озиқ-овқат маҳсулотлари ҳажмини ҳамда турларини иложи борича кўпроқ камайтириш учун туркум тадбирларни амалга ошириш талаб этилади.

Деҳқончилик-саноат комплекси (И. Ҳ. Жўрабеков)га қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ва энг аввало чорвачилик маҳсулотлари тайёрлаш ҳажмини кўпайтириш юзасидан олиб борилаётган ишларни қунт билан давом эттириш таклиф қилинди. Шу мақсадда фуқароларнинг шахсий ёрдамчи хўжаликларини янада ривожлантириш, жамоат чорвасинигина эмас айни вақтда аҳоли ихтиёрида бўлган молларни ем-хашак билан таъминлаш учун барча тадбирларни кўриш керак. «Узптицепром» бирлашмаси (Б. А. Пискунов)га яқин йиллар ичидаёқ жумҳурият паррандачилик фабрикалари маҳсулотларини кескин кўпайтиришга оид дастур лойиҳасини ишлаб чиқиш топширилди. Мажлисда баҳорги дала ишларига тайёргарликни тугаллаш ва уни уюшқоқлик билан ўтказиш энг муҳим масала деб эътироф қилинди.

Тугалланмаган қурилишларни иложи борича камайтириш, техникавий тайёргарлик даражаси паст бўлган иншоотларни ижарага бериш ва сотиш қурилиш, транспорт ва алоқа комплекси (П. К. Нуъмонов)нинг асосий вазифаси бўлиши керак. Қисқа муддат ичида пудрат шартномалари тузишни тугаллаш ва уларни пул билан таъминлаш учун ҳисоб дафтарчалари очиш, қурилишларни материал ресурслар билан таъминлаш масалаларини ҳал этиш керак бўлади.

Машинасозлик комплекси (Р. Р. Ражабов) маҳсулот ишлаб чиқариш, шу жумладан халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ҳажмини кўпайтиришга даъват этилган. Маҳаллий кенгашларнинг ижроия комитетлари билан биргаликда корхоналар ва бирлашмаларни ишчилар билан таъминлаш учун оммавий касбдаги малакали миллий кадрларни тайёрлаш, бўш иш ресурсларини жамоат ишлаб чиқаришига қўшимча равишда жалб этиш дастурини ишлаб чиқиш керак.

Ёқилғи саноати, энергетика, кимё, металлургия комплекси (К. Ж. Ҳаққулов) олдига жумҳурият халқ хўжалигини айниқса қиш даврида электр, иссиқлик энергияси ҳамда газ ёқилғиси билан барқарор таъминлаш вазифаси қўйилди. Жумҳурият металлургия корхоналарига темир-терсак ҳамда қора ва рангли металл чиқиндиларини тўплаб, етказиб беришни қаттиқ назорат қилиш зарур, деб топилди.

Ижтимоий ривожланиш, фан ва маданият комплекси (Э. С. Самандаров)га маҳаллий кенгашларнинг ижроия комитетлари билан биргаликда мавжуд ҳунар-техника билим юртлари йўналишини ўзгартириш, олий ўқув юртлари ҳамда техникумларда талабалар қабул қилишни яхшилаш ишларини амалга ошириш топширилди. Бунда янги мутахассис кадрларни, шу жумладан ташқи иқтисодий фаолиятга алоқадор кадрларни тайёрлашга асосий эътиборни қаратиш керак. Соғлиқни сақлаш муассасалари хўжалик юритишнинг янги шароитларига ўтказилиши лозим.

Бу йил ресурслар, моддий-техника таъминоти ва шартномалар комплекси (Т. Я. Шарипов)га одатдан ташқари вазифаларни ҳал этиш, ажратилган лимитларни бириктириб қўйиш, иттифоқ идоралари ва бошқа жумҳуриятлар билан моддий-техникавий ресурслар етказиб бериш юзасидан шартномалар тузишга доир ишларни алоҳида назорат қилиш вазифаси топширилди.

Вазирлар маҳкамасининг мажлисида Ўзбекистон ССРни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг бошқа бир қанча масалалари кўриб чиқилди. Жумҳурият валюта комиссиясини тузиш тўғрисида қарор қабул қилинди. Унинг асосий мақсади жумҳурият барча валюта маблағларидан Ўзбекистон ССР иқтисодиёти ҳамда аҳолисининг долзарб ва биринчи галдаги эҳтиёжларини қондириш учун самарали фойдаланиш масалаларини мувофиқлаштириш ва назорат этишдир. Комиссия таркибига Қорақалпоғистон МССР Вазирлар кенгашининг, вилоят ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитетининг раислари кирдилар.

Вазирлар маҳкамасининг мажлисида Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси М. И. Иброҳимов қатнашди.

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши навбатдан ташқари тўртинчи сессиясининг очилиши тўғрисида

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессияси эртага, 1991 йил 14 февраль куни соат 10 да Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг мажлислар залида очилади.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Ўзбекистон ССР халқ депутатлари бугун, 13 февраль куни эрталаб соат 10 дан соат 19 гача Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раёсатида рўйхатга олинади.

Ўзбекистон ССР халқ депутатлари гуруҳлари вакиллари кенгашининг қатнашчилари диққатига

Ўзбекистон ССР Халқ депутатлари гуруҳлари вакилларининг кенгаши эртага 14 февраль куни эрта билан соат 9 да Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг кичик мажлислар залида бўлади.

Тошкент чинни заводида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлари етти иқлимга маълум ва машҳур. Бунда гул солиш цехининг илғор ишчиси Д. Тошкенбоеванинг муносиб ҳиссаси бор. У 20 йилдан буён мазкур корхонада сидқидилдан ишлаб келмоқда.

СУРАТДА: Д. Тошкенбоева.

Ҳ. СОЛИҲ олган сурат.

МЎМАЙ ДАРОМАД

Самарқанд районидаги Ленин номли жамоа хўжалигида ижара ихлосмандлари кўпаймоқда. Жорий йилда уларнинг сони 90 дан ошди. Ижарачи Абдуҳамид Шодиев 0,40 гектар ердан режадаги 12.300 килограмм ўрнига 18.310 килограмм карам, 0.54 гектар майдондан режадаги 16.200 килограмм ўрнига 32.300 килограмм, 0.34 гектар токзордан 172 центнер узум топшириб энг юқори кўрсаткичга эришди ва йил якунида салкам 10 минг сўм даромад олди.

Ю. ОТАЕВ.

Андижондан эшитинг

ҚИШЛОҚДА: ОБЖУВОЗ

«Янги тўлқин» маҳалласи марказида шоли оқлайдиган обжувоз ишга тушди.

АНДИЖОН асаларичилик давлат хўжалиги маъмурияти ташаббуси билан қурилган жувознинг тўртта келиси бор. У ҳар куни 4 тонна шолини оқлаб бермоқда.

Обжувоз ёнида электр қуввати билан ишлайдиган мойжувоз ҳам қурилаётир.

ҚАНДОЛАТЧИЛИК ЦЕХИ

Карл Маркс номли давлат хўжалигида қандолатчилик цехи иш бошлади.

БУНИНГ натижасида ишчи-хизматчиларнинг дастурхони тансиқ кулчалар, турли тортлар, музқаймоқ билан тўкин бўлмоқда. Шуниси диққатга сазоворки, цехнинг очилиши туфайли илгари бекор ўтирган 15 нафар уй бекаси ишли бўлдилар.

Ж. ТУРДИЕВ.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг Фармони

Бутуниттифоқ Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш компаниясини тузиш тўғрисида

Мамлакатда телекўрсатув ва радиоэшиттиришни бошқариш системасини янада такомиллаштириш мақсадида **қарор қиламан:**

1. Бутуниттифоқ Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш компанияси тузилсин, 1991 йил 1 январгача СССР Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш комитети ҳамда унга қарашли бирлашмалар, корхоналар ва ташкилотлар ихтиёрида бўлган асосий фондлар ва бошқа давлат мол-мулки шу компанияга берилсин.

СССР Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш комитетининг вазифалари, ҳуқуқлари ва бурчлари янгидан тузиладиган телекўрсатув ва радиоэшиттириш компаниясида сақлаб қолинсин, ходимларининг умумий сони, бюджетдан маблағ ажратиш меъёрлари ва амалдаги хўжалик механизми шартлари сақлаб қолинсин.

2. Ўрток Леонид Петрович Кравченко СССР Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш комитетининг раиси вазифасидан озод қилиниб, Бутуниттифоқ Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш компаниясининг раиси этиб тайинлансин.

Ўрток Л. П. Кравченко икки ҳафта муддат ичида:

Бутуниттифоқ Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш компанияси тўғрисидаги низом лойиҳасини СССР Президенти тасдиқлаши учун тақдим этсин, лойиҳада Бутуниттифоқ Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш компаниясининг раиси СССР давлат бошқаруви марказий идораси раҳбари ҳуқуқларига эга бўлиши кўзда тутилсин;

Бутуниттифоқ Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш компаниясини молиявий жиҳатдан таъминлаш ва компания фаолиятининг бошқа масалаларига доир таклифларни СССР Вазирлар Маҳкамасига тақдим этсин.

3. Телекўрсатув ва радиоэшиттириш соҳасидаги илмий-техникавий ва дастурий сиёсатни мувофиқлаштиришни яхшилаш, бу соҳада халқаро алоқаларни ривожлантиришда республикаларнинг имкониятларини кенгайтириш мақсадида телекўрсатув ва радиоэшиттириш Бутуниттифоқ кенгаши тузилсин. Бу кенгашга раҳбарлик қилиш Бутуниттифоқ Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш компаниясининг раиси ўрток Л. П. Кравченко зиммасига юклатилсин.

Белгилаб қўйилсинки, кенгаш таркибига ихтиёрийлик асосида кирадиган республикалар телекўрсатув ва радиоэшиттириш ташкилотларининг раҳбарлари кенгаш аъзоларидир.

Ўрток Л. П. Кравченкога икки ҳафта муддатда телекўрсатув ва радиоэшиттириш Бутуниттифоқ кенгашининг иш тартиби ва ишчи аппаратига доир таклифларни тақдим этиш топширилсин.

4. Белгилаб қўйилсинки, СССР Президентининг 1990 йил 2 ноябрдаги «1991 йилда валюта ресурсларидан фойдаланишнинг алоҳида тартиби тўғрисида»ги фармонининг валюта тушумлари бир қисмини СССР ташқи иқтисодий банкига мажбурий равишда сотиш ҳақидаги 3-моддасининг амал қилиши Бутуниттифоқ Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш компаниясининг ташқи иқтисодий фаолиятига нисбатан қўлланилмайди.

5. СССР Вазирлар Маҳкамаси ушбу фармондан келиб чиқадиган масалаларни ҳал қилсин.

6. Ушбу фармон эълон қилинган пайтдан бошлаб кучга киритилсин.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти

М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1991 йил, 8 февраль.

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ЭЙ ИШҚ, АНИНГ КУЙИДА ТАВФИ ҲАРАМ ЭТ,
БИЗНИ ДАҒИ УЛ ТАВФГА БОШЛА, КАРАМ ЭТ.
БИР ДОЙИРА КУЙИ ТЕГРАСИДА РАҚАМ ЭТ,
ГАР ЧИҚСА ОЕҒИМ РАҚАМИНГДИН, ҚАЛАМ ЭТ.

УМИД КАТТА

Халқ депутатлари Оқдарё район кенгаши ижроия комитети ёшларнинг мустақил «Умид» ишлаб чиқариш-тижорат бирлашмасини рўйхатга олди.

«УМИД»нинг мўлжали аниқ — турли жойлардаги корхона, ташкилот ва муассасалар билан алоқа ўрнатиб, халқ фойдасига хизмат қиладиган шартномаларни тузиб кучга киритади. Ёшлар уюшмаси ишни қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари тайёрлаб, уларни ёғоч материаллари ва темир қувурларга айирбош қилишдан бошламоқчи. Бу район меҳнаткашларини бинокорлик материаллари билан кўпроқ таъминлашда, табиий газ ва ичимлик суви тармоқларини кенгайтиришда асқотади.

Бирлашма райондаги ўндан ортиқ мактаб биноларини таъмирлаб, асл ҳолига келтиришни ўз зиммасига оляпти, якка тартибдаги уй-жой қурилишларига бош қўшишни ваъда қиляпти.

Ёшлар автокорхона ташкил этиш ниятида. Техник хизмат кўрсатиш, шина, ўтолдиргич ва бошқа эҳтиёт қисмлардан қарашиш шарти билан шахсий автомобиль эгалари ишга таклиф қилинаётирлар.

— Ёшлар ҳозир хайрли ишлар остонасида, — дейди бирлашма раҳбари П. Турғунов. — Ташкилий тадбирларга қўл урилди. Республикамиз ва мамлакатимизнинг турли жойларига, Америка, Канада, Буюк Британиялик ишбилармонларга ҳамкорлик қилиш юзасидан алоқа хатлари жўнатилди.

Хоймуҳаммад НУР,
«Халқ сўзи»нинг ўз мухбири.

ЛОЙИҲА

ЎЗБЕКИСТОН ССР КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФЕДЕРАЦИЯСИНИНГ ЯҚИН МУДДАТГА ВА КЕЛАЖАККА МЎЛЖАЛЛАНГАН ҲАРАКАТ ДАСТУРИ

Бутун мамлакатда бўлгани каби республикада ҳам ижтимоий-сиёсий жараёнларнинг ривожланиши ҳозирги босқичда касаба уюшмаларининг аҳамияти ва ўрни тўғрисидаги масалани янгичасига ва ўткир қилиб қўймоқда. Аҳоли орасидаги ижтимоий ва иқтисодий кескинлик, меҳнат жамоаларининг, ишчилар ва деҳқонларнинг, зиёлиларнинг, меҳнаткашлар ва барча қатламларининг бўлғуси бозор муносабатлари шароитидаги турмуши ва фаолияти касаба уюшмаларидан ўз тактикасини тубдан қайта кўриб чиқишни, бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилишни, ҳар бир кишининг манфаатларини ҳимоя қилишнинг самарали шаклларини ишлаб чиқишни талаб қилмоқда.

Мамлакат касаба уюшмаларининг умумий конфедерациясини ташкил этиш тўғрисида СССР касаба уюшмаларининг XIX съездида қабул этилган ва Ўзбекистон ССР касаба уюшмаларининг федерациясини тузиш ҳақида Ўзбекистон касаба уюшмаларининг XIV съездида қабул қилинган декларациялар касаба уюшмалари ҳаракатини шунчаки такомиллаштиришни эмас, шу билан бирга қарор топган тузилмаларни қайта тузишни, касаба уюшма фаолиятининг устивор йўналишларини мутлақо янги мазмун билан тўлдириш вазифасини ҳам биринчи ўринга чиқариб қўймоқда.

Касаба уюшмалари эълон қилган барча ижтимоий, сиёсий ёшлар ташкилотлари ҳамда бошқа демократик ташкилотлар ва ҳаракатлар билан аҳоли барча табақаларининг манфаатларини ҳимоя қилиш ва амалга оширишда теиг ва эркин шерикчилик, давлат ва хўжалик ташкилотлари билан ихтиёрий ҳамкорлик ва шерикчилик қилиш қоидалари, чинакам мустақил ва эркин ташкилот мақоми олинганлиги «Касаба уюшмалари, уларнинг ҳуқуқлари ва фаолият кафолатлари тўғрисида»ги СССР Қонунида ўзининг ҳаққоний эътирофини биринчи марта топди.

Меҳнаткашларни ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий жиҳатдан муҳофаза қилиш, уларни маънавий жиҳатдан ривожлантириш, миллатлараро муносабатларни тартибга солиш муаммолари бутун мажмунни ривожлантиришда касаба уюшмалари янгиланган Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи таркибида республиканинг миллий давлатчилигини, иқтисодий мустақиллиги ва суверенитетини ҳимоя қилишни энг муҳим бўғин деб ҳисоблайдилар. Мана шундай шароитда Ўзбекистон касаба уюшмаларининг XIV съезди касаба уюшмаларининг аъзоларига, республиканинг барча меҳнаткашларига, «Ўзбекистон ССР касаба уюшмалари федерациясининг яқин муддатга ва келажакка мўлжалланган ҳаракат дастури»ни таклиф этади.

1. МЕҲНАТКАШЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ҲУҚУҚЛАРИНИ ВА ҚОНУНИЙ МАНФААТЛАРИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА

Иқтисодиётда бозор муносабатларига ўтилиши муносабати билан касаба уюшмалари федерацияси қуйидаги талаблар бажарилиши учун фаол курашади ва ҳаракат қилади:

суверен социалистик давлатларнинг Иттифоқ шартномаси ва улар ўртасида шартномалар тузилишини жадаллаштириш, бунда Ўзбекистон ССРнинг иқтисодий ва сиёсий суверенитетини эътиборга олиш;

иқтисодиётни барқарорлаштириш, истеъмол бозорини қайта тиклаш ва жиноятчиликка қарши кураш юзасидан белгиланган чора-тадбирларни тезроқ рўёбга чиқариш;

мулкчиликнинг жамоа шаклларини устивор ривожлантиришга кўмаклашиш мақсадида корхоналарни давлат иҳтиёридан чиқаришда, уларни сотиб олиш миқдорлари ва тартибини аниқлашда меҳнат жамоаларининг, касаба уюшмалари ташкилотларининг бевосита иштирокини таъминлаш;

бюджетдан таъминланадиган ташкилотларда ишловчи фуқароларнинг, пенсионерлар, талабаларнинг давлат ихтиёридан чиқариладиган мулкка бўлган ҳуқуқларини аниқлаш;

барча меҳнаткашларнинг ўзлари танлаб олган фаолият соҳасидаги шахсий ижодий имкониятларини ва қобилиятларини ҳар томонлама юзага чиқариш учун энг мақбул шароитларни, мулкчилик шаклларидан қатъи назар, юксак унумли меҳнат қилиш ва унга одилона кафолатли ҳақ тўланиши учун шароитларни яратиш;

кафолат берилган товонлар тўланишини — алоҳида меҳнат шароитлари учун район коэффициентлари, устамалари ва қўшимча ҳақлар тўланишини таъминлаш;

республикада ва унинг минтақаларида қўшимча ҳақ ва товонларнинг миқдорини аниқлашнинг асосий нуқтаси сифатида энг оз истеъмол бюджетини қонун йўли билан белгилаб қўйиш ва давлат йўли билан таъминлаш, энг оз тирикчилик даражасини ошкор қилиш;

истеъмол мажмуига кирадиган озиқ-овқат маҳсулотлари, ашёвий моллар баҳоси ва хизмат ҳақи кўпайиши учун фуқароларга товон тўланишига кафолат берадиган аҳоли даромадларини индекслаш воситасини яратиш;

хўжалик раҳбарлари, давлат ва ижроия идоралари республика ва минтақаларнинг «Иш билан таъминлаш» комплекс дастурларини амалга оширишлари, қўшимча иш жойларини ҳосил қилишлари, ишдан бўшатиб олинадиган ишчиларга бошқа касбларни ўргатишлари ва уларни қайта тайёрлашлари, фуқаролар ишга жойлашгунча бўлган даврда уларнинг нормал турмуш даражасини сақлаб туришлари, бунда 12 ой мобайнида, пенсияга чиқиш арафаси ёшидаги кишилар учун эса 24 ой мобайнида ўртача иш ҳақининг камида 50 фоизи миқдорида ишсизлик нафақаси тўлашни кўзда тутишлари;

иш ҳафтасини 40 соатгача қисқартириш, ҳар йилги таътилнинг энг оз муддатини тўрт ҳафтага етказиш.

Уй-жой муаммоси ўткир ижтимоий муаммолардан бири эканини эътиборга олиб, касаба уюшмалари федерацияси Ўзбекистон ССР Олий Кенгашига ва рсепублика ҳукуматига:

фуқароларнинг нормал уй-жойли бўлиш ҳуқуқларини кенгайтириш мақсадида уй-жой қонунларини ўзгартириш юзасидан;

уй-жойлар бозорига аста-секин ўтиш, уни сотиб олиш ва қуриш учун ёш, кам таъминланган ва жуда муҳтож бўлган оилаларга енгилликлар белгилаб қўйиш тўғрисида;

давлат капитал маблағи ҳисобидан қуриб битказилаётган уй-жойларнинг камида 50 фоизини фуқароларга, биринчи галда кам таъминланган ва жуда муҳтож оилаларга бепул бериш учун ажратиш ҳақида таклифлар киритади.

Якка тартибда уй-жой қуришни ривожлантириш уй-жой муаммосини ҳал қилишнинг ҳақиқий асосидир. Касаба уюшмалари республика ҳукуматидан ўз уйларига эга бўлишни хоҳлаган барча фуқароларни ер участкалари, қарзга пул ва зарур қурилиш материаллари билан имкони борича қоидиришни талаб қиладилар.

Касаба уюшмалари федерацияси, унга аъзо бўлган ташкилотлар хўжалик раҳбарларидан корхоналарда ишловчиларни иссиқ овқат билан таъминлашни, ишчи ошхоналари ва маиший хоналари тармоғини белгиланган меъёрга етказишни, уларнинг моддий базасини ривожлантиришни талаб қиладилар.

Меҳнаткашларни ҳуқуқий жиҳатдан муҳофаза қилишни таъминлаш мақсадида федерация:

Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши янги «Ўзбекистон ССРнинг меҳнат тўғрисидаги қонунлари кодекси»ни қабул этишини;

маъмуриятнинг ташаббуси билан, мулкчилик шаклларидан қатъи назар, ишчилар, хизматчилар билан шу жумладан, пенсионерлар билан меҳнат шартномасини бекор қилиш учун асослар рўйхати қисқартирилишини;

ходимнинг аризасига биноан ишдан бўшаши тўғрисида огоҳлантиришнинг кўпи билан икки ҳафталик муддати жорий этилишини;

касаба уюшмалари аъзоларининг манфаатлари ҳуқуқий жиҳатдан муҳофаза қилинишини;

меҳнат низолари қонунда белгиланган тартибда ўз вақтида ва одилона ҳал этилишини;

касаба уюшмалари органларида бепул ҳуқуқий маслаҳат бериш кенгайтирилишини ва касаба уюшмаси адвокатураси ташкил этилишини;

қонун лойиҳаларини тайёрлашда меҳнаткашлар, аҳоли барча табақалари ҳуқуқлари ҳамда манфаатларини ифодалайдиган ва ҳимоя қиладиган СССР ва Ўзбекистон ССР халқ депутатлари билан мустаҳкам ҳамкорлик ва ўзаро алоқа ўрнатилишини;

халқ депутатлари сайловида ишчи ва деҳқонлар, шунингдек, меҳнат жамоаларининг ҳамма эътироф қилган раҳбарлари, касаба уюшма ҳаракатининг фаоллари кўрсатилишини талаб қилади.

Ўзбекистон ССР касаба уюшмалари федерацияси касаба уюшмалари тўғрисидаги СССР Қонунига биноан мулкчилик турли шаклларининг иш берувчилари билан энг муҳим ижтимоий-иқтисодий масалалар юзасидан жамоа бўлиб музокара олиб бориш ва жамоа шартномаларини тузиш фақат касаба уюшмаларининг ҳуқуқи эканлигига риоя этилиши учун ҳаракат қилади, Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси билан музокара ўтказади ва меҳнаткашларнинг ҳуқуқий ҳамда ижтимоий-иқтисодий ҳимояланишини меҳнат ва турмуш шароитлари, экология вазияти яхшиланишини таъминлайдиган ҳар йилги битимларни тузади.

Тармоқ касаба уюшмалари билан тегишли бошқарув идоралари ўртасида, уюшмалараро касаба уюшма ташкилотлари билан халқ депутатлари Советларининг ижроия комитетлари ўртасида, Қорақалпоғистон республика касаба уюшмалари кенгаши билан Қорақалпоғистон АССР Вазирлар Кенгаши ўртасида ҳам мана шундай битимлар тузилади.

2. МЕҲНАТНИ, СИҲАТ-САЛОМАТЛИКНИ ВА АТРОФ-МУҲИТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШДА МЕҲНАТКАШЛАРНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ, ИЖТИМОИЙ СУҒУРТА ТИЗМАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ СОҲАСИДА

Республика касаба уюшмалари федерацияси меҳнаткашларнинг хавф-хатарсиз меҳнат шароитларига, обод истиқомат муҳитига бўлган ҳуқуқини ҳимоя қилиб:

Ўзбекистон ССРнинг меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги Қонуни қабул этилишини талаб қилади, бу Қонунда меҳнаткашларнинг ижтимоий ҳимояланишини кучайтириш, хавф-хатарсиз ва соғлом меҳнат шароитларини яратишдан корхоналарнинг иқтисодий манфаатдорлиги воситасини жорий этиш кўзда тутиладиган бўлсин;

Ишлаб чиқаришда ишлаб турганларнинг, айниқса, аёллар ва ўсмирларнинг меҳнатини муҳофаза қилишни тубдан яхшилаш, оғир жисмоний меҳнат қилинадиган иш жойларини режали равишда қисқартириб бориш, ишчиларнинг майиб бўлиш хавфини туғдирадиган техника ва асбоб-ускуналарни ишлаб чиқаришдан олиб ташлаш ва алмаштириш, меҳнаткашларни замонавий санитария-маиший хоналар ва қурилмалар билан таъминлаш, шикастланиш ва авариялардан зарарланганларга, шунингдек ишлаб чиқаришда ҳалок бўлганларнинг оилаларига етказилган зарар учун тўла товон тўлаш, касаба уюшмаларининг, уларга қарашли техника назоратининг меҳнатни муҳофаза қилиш масалаларини самарали ҳал этишлари устидан назоратни кучайтириш чора-тадбирлари ишлаб чиқилишини;

атроф-муҳитни муҳофаза қилиш юзасидан истиқомат муҳитини назорат қилувчи ягона мустақил тизмани вужудга келтиришни кўзда тутадиган, ҳаётий муҳим бўлган шу муаммога тор маҳкамачилик, маҳаллийчилик билан ёндашишни истисно қиладиган, лойиҳалаштириладиган, қурилаётган, ишлатилаётган ва таъмирланаётган ишлаб чиқариш объектларининг экология жиҳатидан хавфсизлигини республиканинг оммавий ташкилотлари билан биргаликда текширишни йўлга қўядиган республика Давлат дастури дарҳол қабул этилиши ва амалга оширилишини;

«Оролни қутқариб қолиш ва Оролбўйи аҳолисини экология фалокати оқибатларидан қутқариш масаласи юзасидан» СССР Касаба уюшмаларининг XIX съезди баёнотида белгиланган талаблар рўёбга чиқарилишини;

меҳнаткашларнинг, болалар, талабалар ва ўқувчиларнинг сиҳат-саломатлигини муҳофаза қилиш ва мустаҳкамлашни ташкил этиш яхшиланишини, бу ишларга етарли молиявий ва моддий воситалар ажратиб берилишини;

16 ёшга етмаган фарзандлари (18 ёшга етмаган ўқувчилар) ўз боқувида бўлган ота-оналарга касаллик варақалари бўйича узлуксиз иш стажи қанчалигидан қатъи назар, иш ҳақининг 100 фоизи миқдорида нафақа тўлаш белгиланишини талаб қилади.

Касаба союз шифохоналарини, саёҳат ва дам олиш муассасаларини қуриш ҳамда таъмирлашга, одамларни даволаш ва уларга хизмат қилиш сифатини оширишга алоҳида эътибор берилади. 1991—1995 йиллар мобайнида 2000 ўринли санаторийлар ва 2500 ўринли сайёҳлик объектларини қуриш кўзда тутилади.

3. МЕҲНАТКАШЛАРНИНГ МАДАНИЯТ ВА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ, ЁШЛАР ВА БОЛАЛАР БИЛАН ИШЛАШ БОРАСИДАГИ МАНФААТЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ СОҲАСИДА

Касаба уюшмалари федерацияси меҳнаткашларнинг ҳар томонлама ижтимоий-иқтисодий манфаатларини ҳимоя қилиш масалаларини республика халқи маънавий ва маданий турмуш даражасини муттасил ўстириш муаммолари билан чамбарчас боғлаб олиб боради.

Шу мақсадда касаба уюшмалари:

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашидан «Маданият тўғрисида» ва «Жисмоний тарбия ва спорт ҳақида»ги қонунларни қабул этишни;

республика ҳукуматидан маданият ва спортни ривожлантириш учун бюджет маблағларини кўпайтиришни, бир киши ҳисобига қилинадиган харажатлар Иттифоқдаги ўртача кўрсаткичдан кам бўлмаслигини таъминлашни;

маданият ва таълимга тижоратнинг сингдирилишига, видео ва кино бозорига, театр ва адабиётга ҳаддан ошиш ва пасткашликнинг, зўравонлик ва сурбетликнинг, истеъмолчилик руҳий ҳолатининг кириб қолишига қаршилик қилинишни;

барча маданий-маърифий, спорт-соғломлаштириш муассасаларига солиқ солиш соҳасида, шу жумладан, ерлардан, меҳнат ва табиат воситаларидан фойдаланганлик учун имкони борича қулай меъёрлар белгилаб қўйилишини;

касаба уюшмаларининг маданий муассасаларида хўжалик юритишнинг янги воситасини амалда жорий этишни, уларнинг ходимларига меҳнат жамоаларининг ижтимоий-ижодий буюртмаларини бажарганликлари учун одилона ҳақ тўланишини таъминлашни;

таълим ва маданият мажмуаларида машғул бўлган ходимларга тегишли минтақалар халқ хўжалигидаги ўртача иш ҳақидан кам бўлмаган даражада иш ҳақи белгиланишини;

касаба уюшмаларининг бюджетидан ва корхоналарнинг жамғармаларидан клуб муассасаларини, кутубхоналарни, соғломлаштириш лагерларини, спорт иншоотларини сақлаш харажатларини қисқартиришни кўзловчи гуруҳбозлик худбинлиги кўринишлари қатъиян тугатилишини;

касаба уюшмалари федерацияси кенгаши, Қорақалпоғистон республика ва вилоят касаба уюшма марказлари ҳузурида маданий ва болалар дастурларини пул билан таъминлаш жамғармалари вужудга келтирилишини;

йигит ва қизларни, айниқса, иш билан таъминлаш, иш ҳақи ва турмуш соҳасида ҳар қандай турдаги камситишлардан ҳимоя қилиш, ёш оилаларнинг, ўқувчи ёшларнинг моддий аҳволини яхшилаш чора-тадбирларини кўзда тутадиган, ёш ходимларни, ўқувчиларни касаба уюшма ҳаракатида фаол қатнашишга жалб этадиган давлат ёшлар сиёсатини ишлаб чиқиш ва амалга оширишни;

давлат идораларидан ёшлар, болалар, пенсионерлар учун, аҳолининг кам даромадли бошқа табақалари учун маданият соҳасида бепул ва имтиёзли хизмат жорий этилишини;

таълим ва маориф соҳаларига сарфланадиган маблағ кўпайтирилишини, мутахассисларга таълим ва тарбия бериш сифатини оширишни, ғоялар ва истеъдодларни рағбатлантиришни, талабаларнинг ётоқхоналари аҳволини яхшилашни талаб қиладилар.

Касаба уюшмалари ўз кундалик фаолиятида ўзбек адабиётини ва халқнинг маънавий қадриятларини ривожлантиришга, республикада яшовчи барча халқларнинг миллий-этник маданиятларини равнақ топтиришга кўмаклашадилар, меҳнат ва ўқув жамоаларининг миллатлараро алоқаларини сақлаб қолиш ва ривожлантиришга ҳаракат қиладилар.

4. РЕСПУБЛИКАЛАРАРО АЛОҚАЛАРНИ ВА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ СОҲАСИДА

Ўзбекистон ССР касаба уюшмалари федерацияси:

ахборот ва тажрибани мунтазам айирбошлаш, республикалараро алоқаларга энг қулай шароитни таъминлаб бериш, ҳар томонлама алоқаларни ривожлантириш зарурлигини эътиборга олиб, иттифоқдош республикалар ва чет эллар касаба марказлари билан ўз алоқаларини ўрнатади;

касаба уюшмалари раҳбарлари ва фаолларининг маслаҳат учрашувларини, қўшма семинарлар ва симпозиумларни, бирдамлик ҳаракатларини ўтказиб туради, меҳнаткашларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилиш усуллари ҳамда шакллари юзасидан тажриба ва ахборот алмашади;

чет эл касаба марказлари ва уларнинг маҳаллий касаба ташкилотлари билан ишбилармонлик ва тижорат фаолияти, қўшма корхоналарнинг касаба комитетлари ишини такомиллаштириш юзасидан халқаро тажрибани ва халқаро меҳнат ташкилотининг амалдаги қоидаларини эътиборга олиб, қўшма комиссиялар тузади;

халқаро меҳнат ташкилотининг фаолиятида қатнашишга, шунингдек, корхоналарнинг хўжалик раҳбарлари томонидан меҳнатни ташкил этиш ва унга ҳақ тўлаш, меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоялаш соҳасида халқаро меҳнат ташкилоти ишлаб чиққан меъёрномаларнинг жорий этилишига ҳаракат қилади ҳамда республика қонунларини халқаро қоидаларга мувофиқ ҳолга келтириш юзасидан Ўзбекистон ССР ҳукуматига ва Олий Кенгашига таклифлар киритади.

5. КАСАБА УЮШМАСИНИНГ ТУЗИЛИШИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ СОҲАСИДА

Касаба уюшмаларининг тузилиши ташкилий қоидалари тубдан қайта қурилаётган, федерализм негизлари қарор топаётган, бошланғич ташкилотларга уларнинг манфаатларини ғоят тўлиқ ҳимоя қилиш учун қандай юқори тузилма органларини шакллантириш кераклигини ўзлари белгилаш ҳуқуқи бериб қўйилган шароитда Ўзбекистон ССР касаба уюшмалари федерацияси ўз куч-ғайратларини;

меҳнат жамоасида меҳнат аҳли бевосита ҳимоя қилинишини таъминлайдиган ва ижтимоий ҳамда иқтисодий ўзгартишларнинг асосий ҳужайраси сифатида иш кўрадиган бош бўғин бўлмиш бошланғич касаба уюшма ташкилотларини мустаҳкамлашга;

Ўзбекистон тармоқ касаба уюшмаларининг, меҳнаткашлар, ўқувчи ёшлар айрим гуруҳлари касб-кор манфаатларнинг муштараклигига асосланган турли уюшмалар ва бирлашмаларнинг фаолиятини йўлга қўйиш ва қарор топтиришга;

меҳнаткашларнинг маҳаллий манфаатларини ифодалаш ва ҳимоя қилишда, уларнинг ишини федерализм қоидалари асосида қайта қуришда уюшмалараро касаба уюшма органларининг аҳамиятини оширишга;

тармоқ ва уюшмалараро органларнинг мустаҳкам ўзаро алоқасини ривожлантиришга, амалда уларнинг давлат, хўжалик идораларидан, сиёсий ва жамоат ташкилотларидан мустақиллигини қаттиқ туриб ҳимоя қилишга, тенг шерикчилик асосида меҳнаткашларнинг манфаатини ҳимоя қилишда улар билан ўзаро алоқа ва ҳамкорликни йўлга қўйишга;

касаба уюшмаларининг Ўзбекистон касаба уюшмаларига тегишли мулкка эгалик қилиш, ундан фойдаланиш, уни тасарруф этиш ва бошқаришдан иборат қонуний ҳуқуқини ҳимоя қилишга;

«Касаба уюшмалари, уларнинг ҳуқуқлари ва фаолият кафолатлари тўғрисида»ги СССР Қонуни ва «Ўзбекистон касаба уюшмаларининг ҳуқуқлари тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни асосида касаба уюшмалари фаолиятининг ҳуқуқий негизини вужудга келтиришга;

Ўзбекистон касаба уюшма ҳаракати назариясини ишлаб чиқишга, Ўзбекистон касаба уюшмалари тарихи ва касаба уюшмаларининг тузилиши юзасидан ўқув қўлланмалари нашр этишга;

касаба уюшмаларининг тадқиқот ва илмий базасини яратишга;

касаба уюшма раҳбарлари ва фаолларига касб-кор ўргатишни яхшилаш, уларнинг бозор иқтисодиёти шароитида касаба уюшмалари аъзоларининг ҳуқуқлари ва манфаатларини билимдонлик билан ҳимоя қилиш учун зарур билимларни ўрганишлари мақсадида касаба уюшма ўқуви тизмасини қайта қуришга;

касаба уюшма ходимларининг меҳнатини рағбатлантириш ва уларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар кўришга; касаба уюшмаларнинг ўқув юртларида таълимни уюштиришда, хўжалик ҳисоби муносабатларини жорий этишда шартномавий негизларни ривожлантиришга, янги шароитда касаба уюшмалари ўқув юртларининг самарали ишлаши учун меъёрий-ҳуқуқий асосларни вужудга келтиришга;

уюшмалараро касаба уюшма органларида ва тармоқ касаба уюшмалари комитетларида ягона ахборот тизмасини вужудга келтиришга, матбуот хизмати тармоғини ривожлантиришга, кўп нусхали рўзномаларни меҳнат жамоаларининг нашрларига айлантиришга, Ўзбекистон ССР касаба уюшмалари федерациясининг босма нашрини вужудга келтиришга: касаба уюшмаларининг фаолиятини батафсил ёритиш учун давлат, партия нашрлари ва бошқа органларнинг оммавий ахборот воситаларидан фаол фойдаланишга қаратади.

Ўзбекистон ССР касаба уюшмалари федерацияси касаба уюшмаларининг барча аъзоларини, республиканинг ҳамма меҳнаткашлари ва аҳолисини ўз амалий ҳаракат дастурини қўллаб-қувватлашга, меҳнаткашларнинг ижтимоий-иқтисодий ҳуқуқларини ва ҳаққоний манфаатларини ҳимоя қилиш, янгиланган совет федерацияси таркибидаги суверен давлат бўлмиш Ўзбекистон ССРни миллий ва маънавий жиҳатдан ривожлантириш мақсадида касаба уюшма ҳаракатини жипслаштириш учун ўз куч-ғайратларини сарфлашга чақиради.

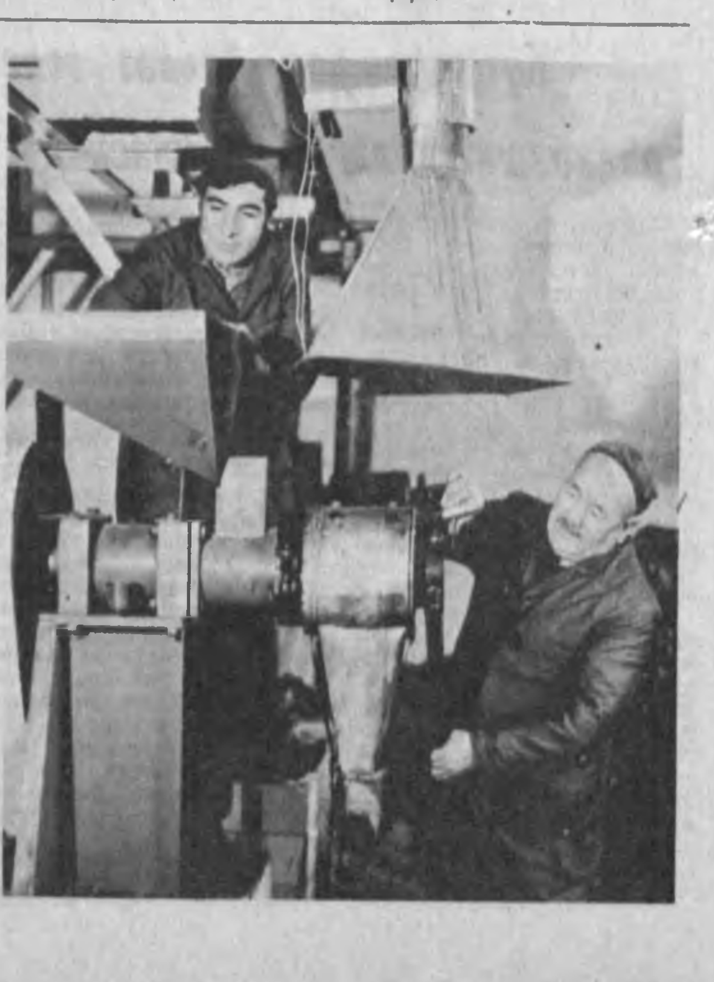

Ульянов номли давлат хўжалиги Янгиқўрғон туманидаги йирик ва сертармоқ жамоалардан. Бу ерда иш юритишнинг илғор усуллари қўлланилаётгани, меҳнаткашларга қулайликлар яратилаётганлиги, моддий ва маънавий рағбатлантириш яхши йўлга қўйилгани муваффақиятлар омили бўлаётир. Сўнгги йилларда 30 дан ортиқ ёрдамчи хўжалик ташкил этилиб, 306 нафар киши иш билан таъминланди. Олинган 1 миллион сўмдан кўпроқ даромаднинг 300 минг сўми соф фойдадир.

Жорий йилда яна ўнта кичик корхона ишга туширилиб юз нафар йигит-қиз бу ерга жалб этилади.

СУРАТЛАРДА: 1. Хўжалик раҳбари Тўйчи Неъматов ва тижорат ишлари бўйича ўринбосар Рустамжон Фозилов. 2. Ширин маккажўхори қаламчалари тайёрлаш цехининг илғор ишчиси Муҳайё Садриддинова. 3. Иссиқхона ишчиси Зоҳидахон Мавлонова ўз меҳнат натижаларидан мамнун. 4. Мойжувоз цехи бошлиғи Жўрахон Саидов ва Одилжон Расуловлар иш устида.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ олган суратлар.

ОДАМ ҚАДРИ

МАОШДАН НОЛИМАЙДИЛАР, ЛЕКИН...

Матбуотда деҳқоннинг бугунги ҳолини хароб дея қанча ёздик, қанча куюндик. Хўш, нимага эришилди? Деҳқоннинг турмуш тарзи, бироз бўлса-да, ўзгардими? Гапнинг сирасини айтганда, уларнинг моддий шароити охир-оқибат ҳайтовур яхшиланди. Айниқса ижара пудратига, хусусан оилавий пудратга ўтиб ишлаётганларники.

Гоҳо хизмат сафари юзасидан, баъзан шунчаки таниш-билишу қариндошларни йўқлаб Жиззах, Сирдарё вилоятлари пахтакорлари ҳузурида бўламан. Уйида дастёрлари кўп бўлган кишиларнинг хонадонида бошқача файз: қурби етганларида енгил машина, хоналари дурустгина жиҳозланган, ҳовлисида қўлбола ҳаммом, ейиши, кийими рисоладагидек бўлмаса-да, ҳар нечук, бут. Ҳақиқатки, бизни кийинтираётган, тўйинтираётган нарса — улуғ заминимиз. Заминнинг чин ташвишмандлари эса суяги дашт офтобида қотган ана шу меҳнаткашлар. Биз «замон-замон бизнинг замон» дея қўшиқ айтаётганимизга ҳам, қанча укубатлар чекаётсалар-да, улар сабабдир бунга. Гарчанд, сиёсатми, ўзларининг бўйсунувчан руҳими, боғлаб ташлаган заминда ўзлари жимгина меҳнат билан машғул бўлсалар ҳам яна ўзларини қарздор ҳис этадилар...

Бу ерда юмуш бажараётганларнинг асосий қисми самарқандлик, хусусан иш топиш амри маҳол бўлган тоғ районларидан келганлар. Майли, бу ҳақда куюнмайлик, қаерда ризқлари қўшилган бўлса, ўша ерда яшашсин, ишлашсин.

Мен баъзан ўзимизнинг Нурота, Қўшработ районларидан чўлга келиб ишлаётган эски танишларимни, борди-келдилар қариб узилаёзган қариндошларимни учратиб қоламан. Ҳар нечук 4—5 йилдан бери уларнинг туриш-турмуши, яшаш шароити менга аён. Бир воқеани айтай сизга. Бултур кўкламда Тимошенко номидаги давлат хўжалигига келиб ишлаётган пойариқлик Қиржигит Ҳундибоев ғўза суғориб юриб, ҳушидан кетиб қолди. У укаси Зиёдулла билан оилавий ижарага олиб ишлаётган далада эди. Кўмаклашиб юрган Зиёдулла уни кўриб югуриб келди. Акаси ҳадеганда ҳушига келавермагач, посёлка марказигача — уйига кўтариб боришга мажбур бўлди. Беморда ўзгариш бўлавермади, сўнг Арнасойга — марказга элтишди. Дўхтирлар аввали дардни аниқлай олмадилар, диагноз тўғри қўйилмагач, ҳатто қўллари «қуруқ қолмаса-да» ўзгариш қилишга қурблари етмади. Укаси ачинганидан уйига олиб келди, сўнг яна қўрқди: Тошкентдаги 16-шаҳар беморхонасига йўлланма олиб бир илож қилиб келтирди. Бу ерда диагноз қўйишгач, маълум бўлдики, Қиржигит Ҳундибоевнинг касаллиги эски ревматизм бўлиб, кейинчалик у юракка таъсир ўтказган, оқибатда бир оёқ, бир қўлнинг ҳаракатини тўхтатиб қўйган. Тошкентда ҳам ўзгариш бўлавермади. Дўхтирларнинг умидсиз ҳаракати туфайли яна қайтиб уйига кетди. Аҳвол ўша-ўша — жойидан туролмайди. Шу орада самарқандлик экстрасенс қиз Кароматхон Усмонова келиб қолди-ю унинг жонига оро кирди. Дастлабки сеанслардаёноқ оёқ босди. Эшик-орага кириб чиқадиган ҳолга келгач, ВТК ходимлари рухсати билан II гуруҳ ногирони бўлди. Гарчанд меҳнат қобилиятини бутунлай йўқотса-да, биринчи гуруҳ ногиронликка ўтказмадилар.

Зиёдулла Ҳундибоев акасининг беморлиги туфайли югур-югур ташвишлар билан бўлса ҳам давлат режасини 110 фоиз қилиб уддалади. Авалги йиллари хўжаликда доим биринчи бўлиб бажаришарди. Бу йил ундай бўлмади, шундаям раҳбарлардан акасининг кўнгли учун бир енгил машина олишим мумкинми, деб сўради. Навбатга ёзилинг, дейишди. Сўнг ҳалол одамга даври қиёматгача келмайдиган узун рўйхатнинг сўнгига исми-шарифини тиркаб қўйишди. Умидсизликдан кўра шуям яхши.

Улар йилига ўн минг сўмгача қўшимча мукофот оладилар. Еб-ичишдан камчилик йўқ. Бироқ... дўконлар бўм-бўш. Гўё бир қоидага жуда мустаҳкам амал қилинади: «хоҳлаганингни сўра, фақат турмушга керакли нарсалардан бошқасини».

Албатта, бу камчиликлар учун хўжалик раҳбарларини айблаш тўғри эмас. Чунки бутун мамлакатда аҳвол шу. Кимга борсанг, додини айтади, лекин тинглайдиган азамат йўқ. Эртага эса... ё раззоқ!

Раҳбарлар аксарият икки тоифага бўлинадилар: усталар ёки устамонлар. Уста деганда тадбиркор, ишбилармонларни кўзда тутаяпман. Ундайлар кам. Устамонлардан эса худо сақласин!

Мирзачўл районидаги «Партия XXIV съезди» давлат хўжалиги аъзолари пахта мавсуми охирлаётган кезларда оғир жудоликка учрадилар: хўжалик директори, моҳир пахтакор, кўплаб орден ва медаллар соҳиби, доно ва одил раҳбар Сайдулла Синдоров оғир касалликдан сўнг вафот этди. 54 ёшда, айни ишлайдиган пайти эди. У киши хўжаликка 4 йил раҳбарлик қилди. Совхоз аҳли 1986 йилнинг ниҳоясига қадар пахтадан келадиган даромад ҳақида ҳатто ўйламай ҳам қўйган эди. Қарзга қулоғигача ботиб кетган хўжаликнинг ўнгланишига ишонмасдилар. 1987 йилдан бошлаб кўришдики, қўлларига даромад тушаяпти. Янги директор адолатли, тадбиркор чиқиб қолди. Демак, хавфсирамай ишлаш мумкин. Шундай қилиб кейинги йилларда хўжалик район миқёсида кўп соҳалар бўйича етакчилик қила бошлади. Афсуски, умр қисқа экан. Табибу ҳакимларнинг хулосаси шу бўлдики, Сайдулла Синдоров шу вақтга довур дам билмай узлуксиз меҳнат қилиши унинг оғир касалликка чалинишига сабаб бўлган.

Сайдулла Синдоров 30 йилдан зиёд чўл кезди, кўплаб хўжаликларни бошқарди, қолоқликдан олиб чиқди. Қадоқ қўллиларнинг яқин кишисига айланди. Ленин ордени, Меҳнат Қизил Байроқ ордени соҳиби бўлди.

Яқинда «Партия XXIV съезди» давлат хўжалиги жамоасининг умумий йиғилишида ва Янгидала қишлоқ кенгаши мажлисида меҳнаткашлар хўжаликка Сайдулла Синдоров номини бериш таклифи билан чиқдилар. Таклиф қўллаб-қувватланиб, район ижроқўмига тавсия этилди.

Жиззах ва Сирдарё вилоятида турғунлик давридаги съездлар, маршаллар номига қўйилган ўнлаб хўжаликлар, мактаб ва корхоналар бор. Ҳайрон қолдирадиган жойи шундаки, бугунги кунда баралла танқид қилинаётган қўштирноқ ичидаги инқилобчилар номи бу ерда ҳамон эъзозланади. Бироқ ўзгартирайлик деса, қалтис гап бу, деб лаб босишади. Бу нима? Саводсизликми ё ҳафсаласизликми? Ахир, ораларидан чиққан, ўз касбининг пири дегулик, умри меҳнату машаққат билан бообрў ўтган машҳур кишилар йўқми? Уларнинг номини абадийлаштирсинлар.

Мазкур давлат хўжалиги ушбу йилда ҳам районда биринчилардан бўлиб маррага етди. Илғор учта бригадага енгил автомашина мукофот қилиб тақсимланди. Улардан бири — ёш пахтакор А. Кудратов. Абдусалом бригадада йил мобайнида қилинган юмушлар ҳақида батафсил сўзлаб берар экан, асосан механизаторларнинг хизмати катта бўлганини таъкидлади. Механизаторларнинг кўпчилиги билан яқиндан таниш бўлиб қолганман. Мавлон Жўраев улар ичида одамшавандалиги билан ажралиб туради. У бултур 150 тонна пахта терган, ўзи етакчилик қилган звено режани 125 фоиз қилиб уддалаган. Яна шундан хурсандки, оиласидаги дастёрлари кўмагида давлат билан шартнома асосида бир гектар жойга ерёнғоқ экқан. Ҳосили мўл бўлди. Режани бажарди. Ўзининг айтишича, яқинда у даромад пулларини чўнтакка солиб қишлик кийимлар харид қилиш учун Жиззах бозорига борибди, Йўқ эмас, бор. Ҳаммаси қўлда. Бироқ пальто, этик, телпак олай, десанг бир йил пешона тери билан топганингнинг ҳаммасини совуришинг керак. «Қўй, янги кийим киймасам совқотиб ўлмасман, — дедим-да, — аламдан бир таксини савдо қилиб уйга келдим, бунақа бозорига ўт тушсин-эй», — дейди Мавлон ака.

Абдусаломнинг таъкидлашича, ёмон томони шундаки, техника ва ўғит нархи қарийб 2 баробар кўтарилди. Бу ҳам деҳқоннинг чўнтагига зиён. Нимадан даромад қилаяпти унда? «Уларга ер бераяпмиз. Мош, ерёнғоқ, писта экишаяпти. Демак, улар кўпроқ ўз томорқалари ҳисобига бир нима орттиришаяпти. Пахтадан эса механизатору тракторчилар маош олишаяпти, холос».

Яна масала айланиб келиб раҳбарнинг ишбилармонлигига ва халқ билан тил топишиб ишлай олишига бориб тақалади. Акс ҳолда деҳқон рози бўлмайди, қўли пул кўрмайди.

Яқинда «Партия XXIV съезди» давлат хўжалигига илгари шу ерда бош иқтисодчи бўлиб ишлаган Мирза Сафаров директор этиб тайинланди. Халқ янги раҳбарнинг ишбилармонлиги ва одиллигига умид қилади.

Умуман бу ҳудудда халқ билан тил топишиб ишлаётган хўжалик раҳбарлари оз эмас. Жумладан, мен Пахтакор районида бўлганимда Ульянов номли давлат хўжалигининг директори Шакарбой Исроиловнинг, Дўстлик районида бўлганимда эса Қосим Раҳимов номли давлат хўжалигининг директори Қулмирза Қамбаровнинг раҳбарлик фаолиятидан халқ мамнун эканлигини одамлар хурсанд бўлиб гапирдилар.

Қаранг: биз бугун шўрпешона деб атаётган оддий деҳқонлар адолатга қанчалик ташна. Ахир, ўзингиз ўйланг: биргина ножўя буйруқ ёки нафсиғолиблик уларнинг қисматига қанчалар таъсир ўтказади. Биз раҳбарнинг раҳмдиллигини кутиб, оғзига қараб яшашга обдон кўниккан қавммиз. Халқимиз кўпам раҳбарга ёлчимаган, ёлчиганда ҳам пешонаси тор келган. Бунинг исботи учун ўчмас тарихимизнинг қора саҳифалари сўзласин...

Одамлар руҳиятидаги бир хатарли кўникма мени доим даҳшатга солади. Улар пул берадиган жойга банди бўлиб қоладилар. Тўғри, ҳалол ҳақ, ҳалол луқмани ҳатто тортишиб бўлса-да, олишимиз керак. Лекин шу билангина мақсадга эришамиз десак, катта хато қиламиз. Энг чатоқ жойи шундаки, деҳқонларимиз, ҳатто уларнинг фарзандлари кўп ҳолларда том маънода саводсиздирлар. Уларнинг кўзини аксарият кўча, шаҳар, одамлар билан муносабат очади. Билим манбаи бўлган китоб эмас. Даҳшатли томони шундаки, боя айтганимдай, ҳар бир юмушнинг пул, очиқроғи пора билан битишига ишониб қолишган. Илмга интилиш жуда суст. Дин ҳам хароб аҳволда. Агар йўлингиз тушиб, мен айтаётган Мирзачўл ҳудудидаги районларга, хўжаликларга борсангиз, эътибор бериб кўринг-чи, биронта масжид, ёхуд намозжумага чиқиб кетаётган мўйсафидни учратармикансиз? Йўқ, учратмайсиз. Чунки бу ерларда масжиднинг ўзи йўқ. Гўёки бу одамлар бугунча шу ерда қўл учида яшаб туришибди-ю эртага бирор яхшироқ жойга кўчишади. Исломнинг сусайиши оддий кишиларнинг турмушини янада хароб қилиб кўрсатишига эътибор берганмисиз? Худди шундай. Бундай харобу вайроналикни ҳеч нарса билан тенглаштириб бўлмайди. Ўз нафси учунгина интилганлар худони танимайдилар. Худони танимаганлар ўзларини танимайдилар, ахир.

Мен оддий бир қаламкаш сифатида ушбу кузатганларимни қаламга олдим. Ҳали мулоҳазаларим кўп. Ҳаммасини ёзай десам, тугамайди. Буларни бировнинг дилига озор бериш учун айтмаётганимни ўзингиз сезиб турибсиз. Мақолам сўнгида ўзим туғилиб ўсган Қўшработ районининг Қуакалла қишлоғида рўй берган икки ўзгаришни айтай: 70-мактабга қўйилган Фрунзе номи қишлоқ ўқитувчиларининг ташаббуси билан ўзгарадиган бўлибди. Шу қишлоқда етишиб чиққан бирор халқ жонкуярининг номини қўйишмоқчи. Иккинчи ўзгариш шундан иборатки, ўн йиллар мобайнида жума намози ўқилмаган қишлоқ масжиди ҳар ҳафта мусулмонлар билан гавжум бўлаётир. Бунинг боиси; биринчидан, уларнинг елкасига офтоб тегканидан бўлса, иккинчидан, бу ерда одамлар муқим яшашади. Бугун яшаб, эртага бирор ёққа кўчиб кетаман, демайдилар.

Мирзачўллик юртдошларимизнинг ҳам шундай фаолиятли бўлишларини истардим.

Собир ЎНАР.

Йўловчи учун манзилига тез ва бехатар етиб олишдан бошқа ташвиш йўқ. Тошкент метрополитенининг аҳолига хизмат кўрсатаётган станцияларида бунга тўла кафолат бор; ер ости учқур поездлари бир зумда узоғингизни яқин қилади. Метронинг Ўзбекистон линиясидаги ишга тушириладиган «Тинчлик» ва «Беруний» станцияларида қурилиш-монтаж ишлари ниҳоясига етазилмоқда.

«Тошкент метро қурилиши» трестининг азамат бунёдкорлари пардоздан чиқараётган бу муҳим қурилиш участкалари яқин ойлар ичида фойдаланишга топширилади.

СУРАТЛАРДА: 1. Метронинг «Тинчлик» станцияси қурилишида. 2. Трестнинг моҳир пардозловчиси А. Холжонов.

Х. СОЛИҲОВ олган суратлар.

Хабарлар оқимидан

ЧЕРНОБИЛЬ ЖАБРДИЙДАЛАРИГА ИМТИЁЗЛАР

АНДИЖОН вилоят ижрокомининг навбатдаги мажлисида Чернобль фалокати оқибатларини тугатиш чоғида жабрланганларга қандай ғамхўрлик кўрсатилаётгани муҳокама қилинди.

ЧЕРНОБИЛЬ фалокати асримизнинг улкан фожиаси бўлди. У кўплар қатори андижонликларни ҳам четлаб ўтмади. Ўша машъум кунларда 600 нафарга яқин андижонлик йигитлар ўлим билан юзма-юз туриб курашдилар.

Тан олиш керакки, бу марду майдонларга қилинаётган ғамхўрлик, яратилган имтиёзлар улар кўрсатган хизматга яраша бўлмаяпти. Айрим жойларда нурдан хасталанган бу жабрдийдаларнинг тақдири ўз ҳолига ташлаб қўйилган.

Вилоят ижрокоми район ва шаҳар ижроия комитетларига Чернобилчилар муаммоларини ўрганиш бўйича ишчи гуруҳлари тузишни топширди. Жойларда «Чернобиль» жамиятлари ташкил этиладиган бўлди. Жабрдийдаларга байналмилал жангчиларникига тенглаштирилган имтиёзлар берилади. Фалокат ёқасидан қайтганларнинг ўзларигина эмас, фарзандлари ҳам назорат остида бўладилар.

Ф. ШОДМОНАЛИ.

ЖУМА НАМОЗИ ЯНГИ МАСЖИДДА ЎҚИЛАЯПТИ

Боғот районидаги Алишер Навоий номли жамоа хўжалиги ҳудудида янги масжид қурилди.

БУ ИШДА хўжалик раҳбарлари, мўйсафидлар, бутун жамоа аҳли катта уюшқоқлик кўрсатдилар. Масжид ёнидаги икки таноб ерда янги боғ барпо этилди. Боғдан тушадиган даромад масжид ва қабристонларни ободонлаштиришга сарфланади.

Ҳозир масжидда жума кунлари намоз ўқилмоқда.

Эломон Нурмат ДЎСТЧОН ўғли.

«ОТАЛАР ЧОЙХОНАСИ»ДА ГУРУНГ

ЧОРТОҚ районининг «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» давлат хўжалиги ҳудудидаги Ҳазратшоҳ қишлоғи қарияларининг орзулари ушалди. Маҳалла гузарида «Оқсоқоллар чойхонаси» ишга тушди.

КЕНГ ойнаванд саҳни, ички ва ташқи хонали оромгоҳ сайловчиларнинг район кенгаши депутати, хўжалик директори Адашали Акбаровга берган топшириғи асосида қурилди. Қариялар билан гавжум бўлаётган чойхона эндиликда тўй-маъракаларни қандай ўтказиш, аҳоли орасидаги меҳр-оқибат, инсоф ва имон хусусида ҳамда қишлоғнинг муаммолари ҳақидаги дилкаш суҳбатлар, мунозаралар, гурунглар марказига айланди.

А. АСРОРОВ, меҳнат фахрийси.

АРЗОН ҒИШТ

Ўрта Чирчиқ районидаги Киров номли ўқув-тажриба хўжалигида хом ғишт чиқарадиган цех ишга тушди.

ҚУРИЛИШ ашёларига талаб катта бўлган бугунги кунда жамоа аъзолари уни навбат билан оладиган бўлдилар. Корхона ишчилари мавсумда 3 миллион донадан зиёд ғишт чиқаришни мўлжаллашаяпти. Дала меҳнаткашларига минг донаси 32 сўмдан сотилаяпти.

Хўжалик цехини жиҳозлашга 87 минг сўм сарфлади. Дамак, сарф-харажат бир йилдаёқ қопланади.

МАТО ВА ЛИБОСЛАР КЎРГАЗМАСИ

ЎЗБЕКИСТОН давлат санъат музейида янги ташкил этилган навбатдаги кўргазма томошабинларни ғоят қизиқтирмоқда. XIX—XX аср бошигача бўлган даврда тўқилган миллий матолар, улардан тикилган турли безакли, каштали кийим-кечак, ўзбек халқининг ўтмишда амалий санъат турларидан бохабар эканлигидан далолат беради. Томошабин Бухоро, Самарқанд, Қарши, Марғилонда ҳунармандчилик айниқса ривож топганлигининг гувоҳи бўлади.

Нафис тўқилган атласларда камалакнинг ҳамма ранглари ўз жилосини топган. Гуллари бирбирига қоришиб кетмаган. Бундан кўриниб турибдики, тўқувчилар бу касб сир-асрорини яхши билишдан ташқари, нозик дидли ҳам бўлишган. Бахмал, бекасам ва адрасдан тикилган чопонлар, яктаклар, паранжилар, нимчалар, турли хил заргарлик тақинчоқлари, ранг-баранг каштачилик гулларига қўшиб безалганки, бу ота-боболаримиз ҳам азалий ҳунарманд ўтганликларидан, шу санъат улардан мерос эканлигидан далолат.

И. ТОШЕВ.

МЕНИНГ МИЛИЦИЯМ МЕНИ ҚЎРИҚЛАЙДИМИ?

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ УЧИНЧИ СЕССИЯСИДАН КЕЙИНГИ ЎЙЛАР

МИЛИЦИЯНИНГ нуноқлиги ҳақидаги фикрлар кўча-кўйда, тўй-маъракаларда, ўзаро гурунгларда одамлар тилидан тушмай қолди: «Милицияни ёрдамга чақириб юрма, фойдаси йўқ», «Уларнинг ўзлари жиноятга алоқадор». Аввалари бу гапларга ишонмасдим. Энди эса бундай кинояларнинг муболаға эмаслигини кўриб турибман. Милицияда ишлаётганимга 15 йил бўлаяпти. Агар иш фаолиятим мобайнидаги ўзим гувоҳ бўлган воқеаларга таяниб, «Милиция халқни қўриқламайди, ҳатто содир қилинган жиноятларни очишниям тўла эплолмайди», десам, ҳурматли ҳамкасбларим мендан ранжимасинлар.

Хўш, нима учун милиция халқни қўриқламай қўйди? Чунки ҳамма нарса пул билан ўлчанадиган бўлиб қолди. Йўлда турган оддий милиционердан тортиб то юқори амалдорларгача ўз киссасини қаппайтириш йўлларини ўйласа. Қўзғатилган жиноий ишни ёпиш, жазони енгиллатиш учун ҳам пул, ГАИда имтиҳон топшириш учун ҳам пул, ҳатто милиционер бўлиб ишга кириш учун ҳам, юқорироқ мансабга кўтарилиш учун ҳам пул керак. Бу — халқ орасидаги гаплар. Шамол бўлмаса дарахтнинг учи қимирламайди...

Лекин юқорида санаган кўргуликларимизга фақат милиция айбдор, дейиш ҳам нотўғри. Бунда кўпгина касбдошларимизни йўлдан оздираётган тартиб-қоидаларимизнинг, нотекис ҳаёт тарзининг «ҳиссаси» бор. Демоқчиманки, «бузилган» биргина милиция эмас. Болангизни ўқишга киритиш ёки бирон ишга жойлаб қўйиш учун кимларнингдир қўйин-қўнжини тўлатишингиз, оғзини «мойлашингиз» керак. Баъзи муассасаларда ҳатто қоровулга ҳам пора қистирасиз. Масалан, гўшт комбинатида, вино заводида, савдо базаларида. Дўкондан бирон яхши нарса сўраб кўринг-чи, сотувчининг «тилини» топмагунча уйдан олиб бўпсиз.

Бу сатрларни ўқиб балки «Нега милиция буларга қарши курашмайди, уларни фош қилмайди» деб ўйлаётгандирсиз. Тўғри, ҳуқуқ-тартибот маҳкамалари, биринчи галда милиция иллатларга қарши курашмоғи керак. Лекин тан олмай илож йўқ. Милиция ҳам дарё оққан томонга оқаяпти, тўлқинга қарши сузолмаяпти. Яқинда «Советская милиция» ойномасида Москвадаги дўконлардан бирининг қамоққа олинган директори тўғрисида суд очеркини ўқидим. Унда таъриф қилинишича, директор айшини суриб юрган кунларининг бирида унинг ҳузурига ОБХССнинг ёш ходими ташриф буюради. Директорнинг у билан сўзлашгиси ҳам келмайди. Хизмат гувоҳномасини сўрайди. Очиқ кўнгилли лейтенант гувоҳномасини узатади. Директор эса уни шартта иккига бўлиб, саватга улоқтиради. Кейин телефонда лейтенантнинг бошлиғи билан уланиб, унга ҳам дўқ қилади ва трубкани ёш ходимга узатади. Лейтенант бошлиғи билан сўзлашгач, директор хонасидан индамай чиқиб кетади...

Ҳозир Ички ишлар вазирлиги турли жиноятчилар гуруҳлари қўлга тушганлиги, гиёвандларни таъминловчилар фош қилинганлиги ва бошқа хабарлар билан оммавий ахборот воситаларини кўплаб таъминлаяпти. Буларнинг ҳаммаси яхши. Лекин топган-тутгани атиги нонга зўрға етаётган оддий фуқарони кўпроқ бошқа нарса ташвишлантирмоқда: ўзи ёки фарзанди кўчага соғ чиқиб, омон қайтадими? Безорилар калтаклашаётганда, ёинки ўғрилар тунаётганда милиция ёрдамга келадими?

Яқинда жиноятчиликнинг олдини олиш масалалари бўйича аҳолининг фикрини билиш мақсадида вилоят рўзномаларида сўровнома эълон қилдик. Урганч шаҳрида яшовчи бир аёлнинг хати жуда таъсирли, уни айнан келтираман: «Куппа-кундуз куни 2, 9, 19-автобусларда юриш қўрқинчли бўлиб қолди. 10—12 нафар йигитчалар чўнтакларни, сумкаларни сурбетларча ағдаришади. Ҳеч кимдан қўрқишмайди, уялишмайди, кўзлари беҳаё. Автобусда ўтирган катталар ҳам ўзларини кўрмагандай тутишади... Яшаш ҳам қўрқинчли бўлиб қолди. Яқинда ўзимга ва қизимга этик сотиб олдим. Уларни уйнинг ичида қаерга беркитишни билмайман. Чунки уй ўғрилари кўпайиб кетди. Улар ҳатто музлатгичдаги гўштни ҳам олиб кетишмоқда. Уйни, болаларни ўйлаб, ишда ҳам тинчим йўқ».

Катта дўконлар, бозорлар, меҳмонхоналар, автобуслар, томошагоҳлардаги ўғри-талончиларни халқ ҳам, милиция ҳам яхши билади. Оператив ходимлар ва участка назоратчилари уларнинг лақабигача айтиб бера оладилар. Хоҳлаган пайтда уларни ушлашадиям, аммо кўпинча жазолашолмайди. Чунки қўлга тушган ўғри ёки унинг шериклари аксарият ҳолларда жабрланувчи ва гувоҳларни дастлабки берган кўрсатмаларидан қайтишга мажбур этишади. Гап яна милициянинг ҳимоясизлигига бориб тақалаверади. Ахир тартиб посбони ўғрини иш устида гирибонидан ушласаю, жонли гувоҳлар — жабрланувчилар уларнинг ҳимоячиларига айланишса-я! Бу ўтакетган адолатсизлик-ку! Шунинг учун ҳам мени милицияга техника воситалари, айниқса, транспорт, видеоускуналар, кичик ҳажмли узоқдан алоқа боғловчи радиостанциялар, жиноятни фош этувчи бошқа замонавий асбоблар жуда зарур деб ўйлайман.

Биз шу кунларда сон-саноқсиз матбуот конференциялари, брифинглар, жиноятчиликка қарши кураш муаммоларини муҳокама қилишга ҳаддан зиёд берилиб кетдик. Турли қарорлар қабул қилинаётир, одамларга бирон бир нафи бўлмаган вақтли қўмиталар туздик. Лекин менинг тасаввуримда бу «жўшқин фаолият» натижасида ҳеч нима ўзгармаяпти. Милиция инсон ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя қилишдек оддийгина ишни ҳам зиммасига ололмаётир, Бунга ҳатто ўзида журъат ҳам тополмаётир. Ахир тартиб посбонининг кийими билан савлат тўкиб юрсангу нафақат одамларни, ҳатто ўзимизниям ҳимоя қилолмасак, жуда алам қилар экан кишига.

Гапим қуруқ бўлмаслиги учун яна бир мисол келтираман: бундан бир йилча олдин Давлат автомобиль инспекциясида ишлаб юрган пайтимда хизмат машинасида бораётиб, йўл ҳаракати қоидасини қўпол равишда бузган бир ҳайдовчига радиокарнай орқали тўхташ зарурлигини айтдим. Бунга жавобан ҳалиги ҳайдовчи менга муштини ўқталди ва қоидани баттар буза бошлади. Ниҳоят, қаршидан ва орқадан машиналар келаётганига қарамасдан «Жигули»сини йўлнинг қоқ ўртасида қайтариб тўхтатди. Машинадан чиқа солиб сўкаверди. У маст эди. Уни машина жиловидан четлатишга ва мастлигини аниқлаб тиббиёт пунктига олиб боришга ҳаракат қилиб кўрдим. Афсус, у машинада ёлғиз эмас эди. Ҳақоратланганча ва йўл четига иткитиб юборилганча қолдим.

Қоида бўйича воқеани баён қилиб бошлиқ номига рапорт ёзишим керак эди. Аммо рапорт билан ҳеч нимага эриша олмаслигимни билардим. Чунки ўша «бойвачча» милицияга олдинлари ҳам бир неча марта «қадам ранжида» қилган ва у тегирмондан ҳам бутун чиқажаги аён эди. Бир менинг гувоҳлигим эса ҳеч қаерда инобатга ўтмайди. Шунинг учун аламимни ичимга ютиб, индамай қўяқолдим.

Дарҳақиқат, давлат автомобиль инспекциясида аҳвол жуда ачинарли. Ҳайдовчиларнинг учдан бири назоратчининг тўхташ ишорасига бўйсунмайди. Баъзан сурбет мотоциклчилар эса тўхташ ҳақидаги ишорага жавобан рўпарангга секинлаб келади-да, сўкиб ёки тиржайиб «ҳозир келаман» дея жуфтакни ростлайди. Назоратчи нима қиларини билмай, изза бўлиб қолаверади. Қўлидан нима ҳам келарди? Сўколмаса, уролмаса, ушлолмаса. Бир илож қилиб ушлаганда ҳам унинг «мени ҳақорат қилди» деган гапи инобатга олинмайди. Чунки ГАИ назоратчиси сўзини тасдиқлайдиган икки гувоҳ бўлиши шарт.

Бу нима деган гап ўзи?! Нимага ва кимга орқа қилиб милиция ходимларини ҳақорат этишаяпти? Хўш, милицияни ким ҳимоя қилади? Дарвоқе, Ўзбекистоннинг «Милиция ходимларини ҳуқуқий ва ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишни кучайтириш тўғрисида»ги қонунида ҳам худди шу масалага ноҳолис ёндашилган. Қонунда милиция ходимларининг хизмат вазифаларини бажаришига тартиббузарлар томонидан монелик қилиш ҳоллари 200 сўмгача жарима солишга сабаб бўлиши кўрсатилган. Бу ҳаракат такрор содир этилганда жарима 500 сўмни ташкил этади. Менимча, бу жарималар билан аҳвол сира ҳам ўзгармайди. Чунки шундай кишилар ҳам борки, ҳар қандай жаримани сариқ чақага ҳам олишмайди. Қонунни эса қишлоқдан келган бечора одамлар эмас, худди шундай бойвачча-безорилар бузишади. Менимча жаримани 15 кеча-кундуз ёки бир ой қамоқ жазоси билан алмаштириш зарур. Тўғри, бу қонунда милиция ходимларига ҳеч қачон амалда бўлмаган имтиёзлар берилган, уларнинг ҳаётини фаол муҳофаза этиш чоралари белгиланганн учун халқ депутатларидан астойдил миннатдормиз.

Маълумки, ҳозирги пайтда жиноятчилар пиёда юришмайди. Улар ўз ёвуз ниятларини амалга оширишда автомобилдан фойдаланишади. Жиноятчи тушган автомобилни ушлаш учун милицияда, ДАИда «Кирпи» деб аталувчи игнали лентадан бўлак ҳеч вақо йўқ. Оғирлиги 25—30 килолик бу лента машина келаётган йўлга ёйиб қўйилади. Игналар баллонларга кириб, дамини чиқариб юборади ва машина кўп ўтмай тўхтайди. Лекин бу воситани вилоятимиз ДАИси ўз фаолиятида ҳали бирон марта ҳам ишга солгани йўқ. Аслида эса амалдаги кўрсатма асосида тўхташ ҳақидаги даъватларга узлуксиз бўйсунмай келаётганларга қарши бу воситани иккиланмасдан ишлатиш мумкин. Афсуски, баъзи раҳбарларимизда уни ишга солиш учун журъат етишмаётир. Яна бир карра таъкидламоқчиманки, «Кирпи»ни ашаддий безорилар, халқ нонини ейишдан ор қилмайдиган эркатойларга нисбатан ҳадиксиз ишга солиш зарур. Одамларнинг ҳам, милициянинг ҳам жонига тегаётган безбет ҳайдовчиларга нисбатан ана шундай усул қўлланилса эл минг раҳмат айтади-ку? Одамлар учун эзгу ишлар қилиш баробарида милицияга нисбатан салбий муносабатни ўзгартириш мумкин. Бунинг учун марказдан кўрсатма ва маблағ кутмасдан, ўз кучимиз билан амалий чоралар кўриш кифоя қилади.

Биз ҳуқуқий давлат қурмоқдамиз. Аммо, ана шундай катта ҳуқуқий давлатда тартибни сақловчининг қўли ҳам, оёғи ҳам, оғзи ҳам тушовда. Пистолет, қўлкишан ва таёқ каби керакли муҳофаза воситалари билан таъминланмаган милиция ходими жиноятчилар, тартиббузарлар тасаввурида иложсиз ва мункиллаган чолнинг ўзгинаси. Улар бизнинг ожизлигимиздан фойдаланишмоқда... Хўш, нима қилиш керак? Таклифларим: ҳар бир милиция ходими қайси хизмат жабҳасида туришидан қатъий назар, кечаси ҳам, кундузи ҳам шахсий қуролни, қўл-кишанни ёнида олиб юриши шарт. Дарвоқе, тартиб посбонига бу қурол-аслаҳалар навбатчи хонасида қулфлаб қўйиш учун эмас, одамлар осойишталигини таъминлаш учун берилган. СССР Мудофаа вазирлиги айрим минтақаларда хизмат қилаётган ҳарбийларга шахсий қуролларини олиб юришга рухсат берди-ку, ахир! Бу билан ҳарбийлар ва уларнинг оила аъзоларига нисбатан қилинаётган ноқонуний хуружларга чек қўйилиши турган гап. Демак, ҳаётининг кўпгина азиз онларини қаланғи-қасанғилар орасида ўтказишга маҳкум этилган милиция ходими учун шахсий қурол сув билан ҳаводек зарур.

Милицияни ўзига алоқаси бўлмаган ишлардан халос этиш шарт. Чунончи, тиббий ҳушёрхонада, руҳий касалликлар шифохонасида, болаларни қабул қилиш ва тақсимлаш уйларида, сув қувурлари тармоқларида, турли амалдорлик идораларида, яъни вилоят партия қўмитаси ва вилоят ижроқўми биноларида қоровуллик вазифасини ўташдан озод этиш зарур. Бу ҳолнинг давом этиши халқнинг ғашини келтирибгина қолмай, норозилигини уйғотишга ҳам сабаб бўлади.

Вилоятларда бошқарув аппаратини 60 фоиз ва ҳатто ундан ҳам кўпроқ қисқартириб, бу ҳисобга тергов, жиноят қидирув органларида, район ҳамда шаҳарлардаги соқчилик ва бошқа зарур хизматларда ишловчилар сонини кўпайтириш мумкин. Шунингдек, ёзув-чизув, ҳисоб-китоб ишларини ихчамлаштириш ва кескин камайтириш зарур. Бошқармаларда штабларни қайта тиклаш зарурати туғилганлигини биз, ички ишлар ходимлари чуқур англаб турибмиз. Шунингдек, айрим бўлимларни йириклаштириш, ўзаро бир-бирига қўшиш, баъзиларини эса бутунлай тугатиш зарур. Вилоят бошқармаларидаги барча бўлимларда (тергов ва жиноят қидирув бўлимларидан ташқари) ишловчилар сонини 3—4 кишидан оширмаслик керак. Чунки улар орасида «пашша қўриб» ўтирганлар истаганча топилади. Шунингдек вилоят, район шаҳар ички ишлар маҳкамаларидаги ўринбосарлар сони ҳақида ҳам ўйлаб кўрилса ёмон бўлмасди. Ахир донолар «чўпон кўп бўлса, қўй ҳаром ўлади» деб бежиз айтишмаган. Менимча амалдорларни эмас, ҳақиқий иш одамларини кўпайтириш зарур. Яна бир нарсани амалга ошириш керак: жумҳурият марказидан юбориладиган барча буйруқлар ва кўрсатмалар тўппа-тўғри район ва шаҳар милиция бўлимларига келиб тушса, бошқармага эса назорат учун бир нусхаси жўнатилса ҳам вақтдан ютилади, ҳам қоғозбозликка чек қўйилади.

Мажлисбозликка хотима бериш керак. Бошқа вилоятларни билмайман-у, лекин бизнинг Хоразмда мажлисни жуда яхши кўришади. Районлар ва шаҳарларда ички ишлар бўлимларининг бошлиқлари ва уларнинг муовинлари шахсий составни ҳар куни икки марта, баъзида уч марта йиғишади. Эрталаб 1—1,5 соат чўзиладиган «беш минутлик», тушдан кейинги «развод» яна анча давом этади. Хўш, бу аҳволда милициянинг кўча-кўй, маҳалла, одамлар ишлаётган ёки ўқиётган жойларда ишлаши учун қачон вақт топилади?

Милиция ходимларининг жанговар тайёргарлигини ҳозирги ҳолида қолдириб бўлмайди. Ҳар бир район ва шаҳар ички ишлар бўлимларида яхши тайёргарликка эга бўлган жисмоний тарбия йўриқчиси лавозимини таъсис этиш шарт. Шунингдек, «тепса-тебранмас», ялқов ходимлардан воз кечиш керак.

Ва, ниҳоят, ҳурматли ҳамкасбларим, муҳтарам раҳбарларимизга икки оғиз ўтинчим бор: сизлар мени «уйдаги гапни кўчага олиб чиқибсиз» деб айбламангиз, улар шундоғам ҳаммага аён. Мен уни одамлар тилидан қоғозга кўчирдим, холос. Қолаверса, буларни тан олиш халқ олдидаги обрўйимизни яна бир карра оширади. Индамаслик, миш-мишлар, овозалар олдида сукут сақлаш давлатга ҳам, халққа ҳам, жамиятга ҳам зиёндир.

Комил ТОЖИЕВ,
Хоразм вилояти ички ишлар бошқармаси ходими, милиция капитани.

ЧЎЛПОН ЖАВОҲИРЛАРИ ҲАҚИДА

Мерос

Чўлпон ўзбек шеърияти, театри, бадиий таржимончилик, романчилик ва ҳикоянависликдагина эмас, публицистика ва очеркчилик соҳаларида ҳам қалам тебратган истеъдод соҳиби эди. У инқилобгача миллий шоир ва адибларимизни, барча қалам аҳлларини Оврупо адибларидан ибрат олиб, халқ ҳаёти ичига чуқурроқ киришга, ўз асарларига материалларнинг энг сараларини улар орасидан излаб топишга даъват этди. Ва ўзи бу соҳада биринчилардан бўлиб намуна кўрсатиб, Туркистоннинг миллий-маиший ҳаёти, бу ерларга кириб келаётган Оврупо техникаси мўъжизалари, ўлканинг гўзал табиатини куйлади ҳамда илғор маърифат ва маданият учун кураш муаммоларини кўтарди. (Масалан, «Уш», «Баҳор овуллари», «Ватанимиз Туркистонда темир йўллар», «Дўхтур Муҳаммадиёр» (1914—1917 йиллар) каби...)

Октябрь ўзгаришидан кейин Чўлпон бу соҳадаги тажрибаларини ривожлантириб, 1920—1924 йиллар орасида «Шарқ уйғонган», «Шарқ поезди келди», «Йўлда бир кундуз», «Йўлда бир кеча», «Йўл эсдалиги», «Кўгарт водийси», «Чимкент», «Қутурган мустамлакачилар», «Чопон» каби яна бирқанча публицистик мақола ва саёҳат очерклари эълон қилди. Шоир уларда чоризмнинг Туркистонда олиб борган мустамлакачилик сиёсати ўлка моддий-маънавий тараққиётига кўрсатган жароҳатлари ва уларнинг инқилобдан кейинги гражданлар уруши, босмачилик даврининг турли қирғин-босқинлари натижасида янада кучайиши, юртимиздаги вайронгарчиликларининг хунук-нохуш манзараларини руҳий бир изтироб, зўр алам билан тасвирлайди. Шу билан бирга Чўлпон ўлкамизнинг гўзал табиати, тоғ ва водийлари, мевазор ва шифобахш ўсимликлар дунёси, сувлари ва иқлими, мусаффо ҳавосини улуғлаб, улар қўйнида яшаб, ишлаб келаётган меҳнат кишиларининг шу гўзаллик ва бойликлардан тўла баҳраманд бўлишларига умид билдиради. Бошқача айтганда, Чўлпон уларда табиат ва жамиятни бутун бир бузилмас гўзал ҳолатда кўришни истайди. Табиат ва жамият мувозанатининг бузилиши уларнинг инсонлар, келгуси авлод ҳаётига етказган зарарларини ачиниб қаламга олади. Табиий муҳит ва жамият ҳаётига катта нотинчлик, бузғунчилик келтирган гражданлар уруши, босқинлар давридаги беғуноҳ қон тўкишларнинг зарари ҳамда хунук манзараларига қарши қалбдан исён қилади. Бундай бузғунчиликлар, вайронагарчиликлар ўша йилларда фақат Ўрта Осиёдагина эмас, бутун ички Россияда ҳам бўлиб, у ерларда кўплаб шаҳар ва қишлоқлар ҳаётини издан чиқарган эди. Бу ҳақда рус ёзувчиси Владимир Короленко ўз вақтида А. В. Луначарскийга қаттиқ норози бўлиб хатлар ёзганди.

Бугунги қайта қуриш кунларида табиат ва жамиятнинг ўзаро мустаҳкам алоқаси жамият моддий-маънавий ҳаётида тутган муҳим ўрни-аҳамияти атрофида бутун дунёда кетаётган қизғин бир кураш шароитида Чўлпоннинг ушбу очерклари муҳим инсонпарварлик, ватанпарварлик ғоялари бўлиб акс садо беради.

Буни ҳисобга олиб биз бугундан бошлаб рўзномамизда машҳур курашчи Чўлпоннинг табиат ва жамият мавзуларидаги очерку лавҳаларидан намуналарини сизларнинг диққатингизга ҳавола қилмоқдамиз.

Шерали ТУРДИЕВ,
филология фанлари номзоди.

ЧЎЛПОН

КЎНГИЛСИЗ ЧИҚИШ

Тўғридандаі Уйдан чиқишим кўп кўнгилсиз бўлди.

Ўзим бу кезувимнинг қандай тотли умидлар орқасида бўлганлигини билганим ҳолда негадир чиқишим кўп совуқ ва тушунки эди.

Узатгувчи йўқ.

Ўзим ёлғиз...

Энг яқин дўстларим деб ишониб юрган кишиларим «хайр»дан бошқани билмадилар; узатиб қўйишнинг керак эканлиги тўғрисида ўйларига ортиқча бир нарса келтирмаганларга ўхшайди.

Кўнгилсиз, тушкун руҳ билан чиқиб кетдим.

Ёлғизлик, ўрганган ердан айрилиш оғирлиги бирозгача мени эзиб борди, бирозгача қийналдим. Бироздан сўнг эски танишим — «хаёл» кўмагимга етди: ўзим унинг билан кенг кўкнинг юмшоқ кўрпалари устида ағанаган чоқда, гавдам чарчаш, толиқишни сезмасдан илгари отлар эди.

Хаёл, гўзал хаёл, қара, мен сенинг тўғрингда илгари нима деб эдим:

«Хаёл... Хаёл... ёлғиз хаёл
гўзалдир,
Ҳақиқатнинг кўзларидан қўрқамин;
Хаёлдаги юлдузларим, амалдир,
Оловимни алар учун ёқамин.
Гўзал хаёл, кел, бошимда
гул ўйнат.
Меним эсрик[1] тилагимни эркалат!..»

Меним бу ўйларим хаёл тўғрисида кўп тўғри эди. Ул меним энг умидсиз, энг қийналган, энг эзилган чоқларимда келиб бошимдан силар, сийпар, юпатар, эркалатар эди.

Ул борида меним ёлғизлигим билинмас, кўзимнинг ёқут ёшларини, сассиқ япроқлар силамас, етилган қизларнинг ипак ёғлиқлари (рўмоллари) каби юмшоқ бўлган хаёлнинг қўллери силарлар эди.

Уйдан кўнгилсиз чиққан эдим.

Кўнглимни ёлғизлик, ётлик туйғуси айлантириб олган эди.

Хаёл келди ва мени бу қийинликдан ҳам қутқазди!

Икки ёғимизда зўр боғлар қаторлашиб чизилиб кетганлар эди. Уларнинг хипча беллик, тўғри бўйлик, кўп бутоқлик танлари қоронғида бир тўплам «хаёл-ваҳм» каби кўринарлар эди. Олачуқ ва капаларда ёниб турган ёғдусиз, хира чироғларнинг оловлари меним умидсиз чоқдаги кўзларимга ўхшаб милтирар эдилар.

Милтираган, хира чироғ,
сен йўқсул,
Ел қаттиғроқ келиб урса ўчарсан:
Ёр алдаган севгучининг руҳидай,
Бир «лип» этиб йўқликларга
кўчарсан!

Қоронғидан қўрқиб ғужум бўлиб—бекиниб ётган дарахтлар бизнинг арабамизнинг ели билан қўрқа-писа қимирлаб қўйиб, тағин тик бўлиб қолалар эди.

Чоғ-чоғ у ер-бу ердан эшитилган қуш товушлари одамнинг йўталгани каби туюлар эди.

Қоронғилик, меним умид билан порлаб борган кўнглимнинг ўзининг қўрқинч қучоқлари орасига олиб ўчирмакчи бўладир, кўнглим эса «хаёл»нинг кўкидан тушкуси келмасди, қоронғиликка саноқсиз қорғишлар юборар эди.

Қизил гулдан ясалган чамбарак малика-қизнинг бошига тож бўлганидай, кўнглимнинг аччиғ ёмон қарғилари қоронғиликнинг бошига «даҳшат тожи» бўлиб ўлтирар; қоронғиликнинг «ваҳм»ларини тағинда кучайтириб, унинг «азаматини» тағинда ортдирар эди.

Ортиқ меним таним, бутунлай қоронғиликнинг қучоғига кирган кўнглим ҳам хаёл кўкидан тушиб шунда йўқолур каби эди. Бутун кучимни бир нуқтага йиғиб, курашиб турар эдим. Борган сари ўйлов қуролларимнинг кучсизлангани сезила, танларимда ҳам бир хил қалтироқ сезар эдим, бутун борлиғим бир безгак қоли качирар эди.

«Мўъминлар» ётар чоқларида, ўзларини уйқуға берар чоқларида «оллоҳ» исмини айтиб ёталар, ўзларини уйқунинг кучли қўллари орасига кўмар эдилар.

Менда бутун истагим, бутун амалларим билан «севганимнинг исмини» айтдим ва қоронғиликнинг чуқур қучоғига отилдим...

Тоғ бошида, кўкмак супада, қизил лоладан кўрпа ёпиниб ётган «сабо»нинг турганига, сочларини ёзиб учганига, далаларда ёввойи гул, боғлар ва чаманларда экма гулларнинг исларини иснаб, ашула қилиб, қўшиқ айтиб ўтганига аллақанча чоғ бўлган эди.

Ман, қоронғиликнинг қучоғидаги эсриклик (маст кайфият маъносида) ҳушсизлигимдан энди ўзимга келган, кўзларимни очган эдим.

Қиздирғувчи қуёш йўқ, қора-заҳар булутлар ҳам йўқ. Кўк аллақандай чучмал бир тусда турар эди.

Отсиз арабамиз йўқ қанотлари билан секингина учиб борар эди.

Хаёл аралаш томошаға толғон кўзларим олдида ужмоҳ (жаннат) манзараси очилди:

Денгиз!
Қипқизил лола — қизғалдоқ
денгизи!
Кенг далада кўк майсалар ичида
Лола гулнинг кенг денгизи кўринди.
Қизил туси хаёлимдай йиғилиб,
Танларимга ипак янглиғ уринди.
Кўзларимга қизил тусдай ингичка,
Юмшоқ парда секингина тортилди.
Ўшал чоқда кенг кўргувчи
кўзларим,
Кўрмак бўлғон истагимга
тор келди...

Қизил лолалардан бириккан денгиз кенг эди.

Бутун борлиғимни ўзига ўраб, чулғаб, тортар эди.

Қизил денгиз — севги.

Унинг — меним севгим йўлимда учраши севгимнинг умидли, соф, оппоқ, эканлигини кўрсатар эди.

Оҳ, агар бир булбул бўлса эдида, денгизнинг қизил тўлқунлариға қўниб, ишқимнинг оғир бир нағмасини сайраса эди.

Унинг орқасидан кўк гулларнинг денгизлари, сариқ, зангар гулларнинг денгизлари, ана тағин қизил лола денгизлари қатор-қатор чизилиб кетганлар эди.

Денгизлар, гўзал гул денгизлари!

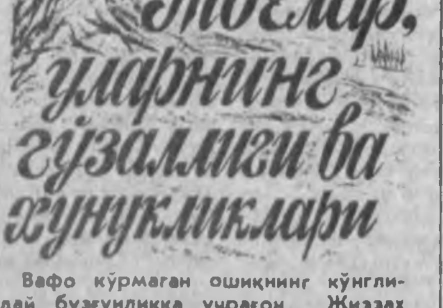

Вафо кўрмаган ошиқнинг кўнглидай бузғунликка учраған Жиззах шаҳридан чиққанимиздан кейин «тўқ кўк» тусидаги тасбиҳ доналаридай чизилиб кетган қатор-қатор тоғлар кўринмакка бошлади.

Маним севгим каби, йироқдан чиройлик бўлиб кўринган ва бу кичкинагина деб ўйланилган тоғлар, яқин еткач, дев гавдасидай кенгайган, ваҳмдай ўсган эди. Кўкимтил қора баданларига чиқиб майсалар денгизига тушган ой ёғдуларидай кўринар эди. Тоғлар, сарв (кипарис)дай бир тўхтамай юксалмак, кўтарилмак истагайларда кўзни ўйнатур қадар кўтарилганлар эди. Бироқ сарвнинг бўйини шарқ шоирлари «ёр»нинг бўйига ўхшатар эдилар, тоғларнинг бўйини на шарқ, на ғарб шоири ундай ингичка тушунчалик нарсага ўхшата олмайдир. Бир шарқ шоири: «Тоғлар, гўзал юртимни сақлағувчи деворлар каби» деган эди, мен эсам:

Юксак тоғлар меним баъзан
алдаган
Хаёлимдай юксакларга ўсмишлар;
Хаёлимни «ҳақиқатлар» тўсишди,
Бироқ тоғнинг юксалишини
қандай кучлар тўсмишлар!
дедим...

Бу бир савол, мунинг жавобини кўнглим бера олғани йўқ.

Буюк табиат, товушингни чиқар, бир наъра тортким, сўроғимга жавоб бўлсин!

Тоғларнинг энг бошиға олбасти ўлтиришидек бир ўлтуриш билан қупқуруқ-қора тошлар ўлтирғонлар. Уларни кўрганда гўё, бу қора нарса кўкдаги энг юзи қора олбастиларнинг бири бўлғондур, маликалар, париштаарни ўзининг хунукликлари билан тўйдирғоч, улар кўтарганларда тоғ устига ташлағанлардир; бу эса тоғ устига юқори кўкдан тарвайиб тушиб ўлтириб қолгандир; ёни-беридаги, тегрсидаги, пастлардаги майда қора тошлар унинг суюқ гавдасидан синиб тушган синиқлардир, демак мумкин.

Олбастиларнинг пастида ва баланида қора лочин, юзи қора сор, йиртғувчи жўзахот юрадир. Кучлик қанотлари билан ҳавони ёриб, ўткир кўзлари билан «қурбон» истаб борадир. Тавфиқ Фикратнинг,

«Дин шаҳид истар, осмон қурбон,
Ҳар замон, ҳар тарафда
қон, қон, қон!»

дегани бошқа бир нарсага бўлса-да, мен шунга ҳам ўхшотмоқчи бўлдим.

Тоғлар, мени қўрқиталар, юрагимни тўлқинлантиралар, титраталар эди.

Тоғлар, чўзахотлар ва бочинлардан пастдарак гуруллаб учган бир гўзал қушкина меним қўрққан кўнглимни озроқ юпатар эди.

Севгига йўлуққан кишининг бир «кўнгил оча турғон илинжиси» капалак!

Бу, қандай гўзал, қандай чиройлик махлуқ!

Тоғнинг ёнидан ўтиб борганимизда кўкатлар орасидан визиллаб учиб чиқди. Худди меним ошиқлигимни билгандай, мени теразамга қараб уча бошлади. Бизда секин борамиз, улда секин учиб келадир.

Ортиқ биз икки дардли бирлашган эдик: ул маним теразамнинг ёнидаги ип устига қўнғон эди. Ул сўйлагандай бўлди, тиллангандай, сайрагандай бўлди. Чинданда ул менга гуллар билан ўпишганлиги тўғрисидоғи ўйноқи эртагини айтиб борар эди:

Турдим уйқудан,
Енгил силкиндим,
Тоғ устларидан
Далаға эндим.
Учдим бир талай:
«Қурбоннинг бўлай,
Кел, бир ўпайин,
Тотли ерингдан
Сўруб ўтайин!»
Дедим лолага,
Уялди лола,
Қизарди лола.
Ҳам зўрға-зўрға:
«Хўб» деди менга.
Ўпдим лолани, қучдим лолани,
Сўрдим лолани, очдим лолани...
Бошқа гулларда, қизил юзларни,
менга тутдилар,
Ўпуб бўлғочдин уялиб
кўзни менга тикдилар...
Мен ошиқман, мен,
Мен содиқман, мен,
Севгидан бошқа
Истама мендан!..

Лола ошиқи капалак ўзининг кичкинагина эртакисини битирган, жим бўлган эди.

Менда, ўзимнинг қизил лоламни тушунган, унинг юмшоқ юзларига иссиғ эринларимни югуртган, тополмоғонлиғимдан капалакдан уялиб бошимни эккан эдим...

«Кўз олдимда оқиб ётган
Зарафшон,
Ёш болалай эркалайдир, ўйнайдир.
Ҳовлиқма ҳам бўлса
ўзи кўп чаққон,
Унча-мунча тўсиқларни қўймайдир.
Унинг ўзи шу — ўйноқи қилиғи,
Шу ҳовлиқма одатила кўл қўрқинч,
Сувларининг нозли қиздай
силлиғи
Кўп танларни ағдарарлиқ
улуғ кучі»

Зарафшоннинг севгига тегишли ёри бордир. Мана қандайдир у:

Юқори томондаги улуғ ва ҳайбатлик тоғлар ошиқдир. Қуёш унинг севган гўзалидир. Қачонким қуёш кулиб қараса, ошиғ тоғ чидай олмайдир, эрийдир, кўз ёшларини оқиза бошлайдир; шул кўз ёшлари пастда биргалашиб, Зарафшон деган дарё бўлурлар. «Зар» тоғ ошиқнинг кўз ёшларидир, дарё ўшал «зар» кўз ёшларини «сочғувчи»дир.

Кўз ёшлари ўзлари ҳам ошиқдирлар. Уларнинг суйганлари зўр денгиздир. Улардан бахтли бўлғонлари денгизнинг қучоғига тушалар, бахтсизлари далаларда ерга сингиб йўқ бўлиб кетарлар.

Зарафшон ишқдир...
Тоғлар, юксак тоғлар
ошиқдирлар...

Қуёш, зўр денгизлар —
маъшуқалардир...
Маъшуқа кулар, маъшуқа мағрур.
Ошиқ йиғлар, ошиқ излар, ошиқ
оқар, ошиқ чопар, ошиқ югурар.
Дарё ошиқ, тоғлар ошиқ,
қуёш ишқ,
Қорлар ошиқ, сувлар ошиқ,
денгиз ишқ.
Маъшуқалар кула-кула қочарлар,
Ошиқлари йиғлай-йиғлай чопарлар.
Ўзларини ҳалокатга отарлар,
Баъзилари тилакларга етарлар,
Кўпларида ерга сингиб кетарлар...

Менда қочқон маъшуқамни қувиб бораман, етайинми, қучоғиға кирайинми, ё ерга, йўқликқа сингиб битайинми?

Кўкдаги булут, оқ булут парчалари устида қизил лолалар очилғон эди.

Қизил лолаларнинг қизил туслари кун ботиш ёқда кўк юзига сочилғонлар эди.

Қуёш ботар эди.

Унинг сўнг тиғлари юксакликларда лола бўлиб очилғонлар эди.

Қуёшми ботадир!
Меним умидимми нетадир!
Севгимми битадир!

. . . .

Меним умидим ҳам шу қуёш
кабими ботар!
Меним севгим ҳам шу қуёш
кабими битар!
Қўрқаман...

Йўқ, бу қуёш, бу кун ботар, яна эртага эрта билан бош кўтариб чиқар.

Бироқ, дунё шу дунё, табиат шу табиат, борлиқ шу борлиқдир.

Меним умидим ҳам шу чоғда қуёш билан биргами ботар?

Йўқ, ул баъзан ботар, унинг ҳам шундай качи бор. Яна тонгги келгач, бош кўтариб чиқар.

Бироқ, севги ушал севги, ишқ шул ишқ, муҳаббат шу муҳаббатдир: ул мангуга ботмас!

Унинг, дунё каби кеча-кундузи, ёруғлик-қоронғилигигина бордир.

Бироқ ўзи мангудир, абадийдир, битмасдир, туганмасдир.

Меним севгим — абад билан
тутошқан,
Азал билан қучоқлашқон,
ўрошқон,
Унинг бордир: кундузлари,
тунлари,
Ёруғлиги, қоронғуси; бўлади —
Барчасида ўта турған нарсадир,
Бироқ ўзи мангу бўлғон нарсадир!

Меним севгим ҳам қалбимда қизғалдоқ-лола бўлиб очилмиш, танимга қизғил тусларини тарқата бошламиш эди. Қуёшнинг қизиллиги билан мунинг қизиллиги, капалак билан лоланинг бирлашганидек бирлашиб кетган эди.

Тинлиқ... кўкдаги қизиллиқ билан менинг кўнглимдаги қизиллиқ еткунча тинлиқ...

Сўнгра: аччиғ бир «оҳ» билан кечанинг сирлик қучоғига кўмулиш...

— Мен йироқ йўлдан келдим, сизнинг учун келдим.

— Кўп яхши, нима истайсиз?

— Айта олмайман!

— Нима учун?

— Меним тилим айтишдан ожиздур, меним қаламим айткандир.

— Англамадим.

— Эзасиз.

— Ҳеч...

— Қийнайсиз!

— Асло!

— Шафқат!

— Нима демакчисиз?

— Уқинг!

— Нимани?

— Меним достонларимни, «Олтин дафтар»ни.

— Барингиз!

Ўйноқи кўзлар ортиқ бир нарсани куталар эди.

Қалтираган бармақлар, қўллар олтин дафтарни топширди.

— Бутун тилагим, истагим шунда ёзилмишдир.

. . . .

Ўткур, олмос кўзлар йўллар устида эди:

«Қоронғи кечада кўкка кўз тикиб,
Энг ёруғ юлдуздан сени сўрайман;
Ул юлдуз уялиб, бошини букуб,
Айтади: «Мен уни тушда кўраман:
Тушимда кўраман: шунчалар гўзал,
Бизданда гўзалдир, ойданда гўзал!»

— Шеърлар кучсиздирлар, тилакни англата олмайлар.

— Англатадирлар.

— Англағанингизни кўрмайман!

Ул ҳамма ҳолни англаганини кўрсатмак учун қучоғимға отилған эди. Эринларим иссиғ ва тотли эринларига тегиб, бир-биримизнинг севгимиз ичида кўмилган, ботқон чоғимизда «чин бирлик» шудир деб ўйладим...

1921 йил.

«...Водийлар ичинда қанча водий,
Қон қилди жигарни водий ёди!»

Фарғона водийси тўғрисида айтилган шу икки йўл байт Фарғонадан йироқ тушиб қолган бир фарғоналикнинг ўз водийсини соғиниб айтган байтларидан икки йўли.

Мен ҳам шу икки йўл байтни қайтара-қайтара Жалолобод—Кўгарт водийсига келиб кирдим.

Аввалги сафаримда ҳам, кейингисида ҳам Жалолободда кўп тўхташга тўғри келмади. Ниҳояти: бир-икки кун! Зотан, Жалолободнинг ҳафталарча юриб кўрилатурган жойлари йўқ. Мусулмонлар қошида — «Ҳазратий Айюб» пайғамбарга нисбат берилгани учун муқаддас («қадам жой») саналган; замон фикрчилари учун эса — ернинг кўгартлик табаларидан ўтиб чиққани учун «шифолик сув» деб танилган қайноқ булоқлар бордирким, Жалолободнинг кўрилатурган нарсаси ҳам ўшағинадир.

Жалолобод қишлоғи ёки шаҳарчасининг кун чиқиш биқинида баланд адирлар бор. Ушаларнинг бир чеккасидан чиқиб ётган «дардга даво» булоқлар, бурунги чор ҳукуматининг диққатини яхшигина жалб қилган эди. Чор ҳукумати у жойни яхши ва мукаммал бир сайфийя (курорт)га айлантириб, шимол ва ғарбнинг бир кўзлик кўзойнак таққан жентелмент (олифта) бой болалари учун — ҳам шифо манбаи, ҳам исроф ва фаҳш уяси қилмоқчи эди. Шунинг бошланғичи ўлароқ алоҳида-алоҳида ўн хоналик булоқ ҳаммомлари вужудга келтирган. Уларнинг теварагида зиёратчилар учун шаҳар мусофирхоналари шаклида айрим бинолар бино қилмоқчи эди.

Булоқнинг юқори томонида, яъни адирнинг энг устига боқчалар ясатмоқ, яна яхши бинолар солмоқ режалари чизилиб, ер ости йўллари ва булоқ фаввора (фонтан)лари учун темир қувурлар санчилган эди.

Чор ҳукуматининг совуқ ва кўм-кўк кўзлари, бу бариси жабр-қуюси зулмдан иборат бўлган киприкларини секингина бир-бирига ёпиштириб шундай бир хаёлга ботган вақтида... Осиёнинг шу ёввойи адирлари ўрнида — муаззам ва бўлинмас Россиянинг — рус завқини сепайтурган гўзал «Бодан-бодан» ва «Карлсбад»ларини (Бодан-бодан билан Карлсбад Германиянинг машҳур сайфийялари, яъни курортлари) кўрар эди.

Жаҳон уруши бошлангандан кейин тор миллатчи ўрус муҳаррирлари, Германия сайфийялари орқали Германия хазинасига тушган ўрус пуллари учун қайғирмоққа бошладилар. Ватанпарвар, ўрус газеталарининг биттасида бир қайноқ миллатчи ёздиким:

— Бизнинг энг кўп пулимиз Германиянинг «Бодан-бодан ва Карлсбад» каби сайфийяларига тўкиладирлар. Унда сарф қилинган пулларимиз Германия давлатининг хазинасига тушадир. Давлат эса у пулларни «Круб» фабрикасига бериб, ўрус қўшинини қирмоқ учун 42 сантиметрлик тўплар ҳозирланадир...

Сарф қиладиган пулларимиз кўп бўлса, киборларимиз яхши ҳаволик жойларни истасалар Қрим ва Кафказия сайфийяларига борсинларким, ўз чўнтагимиздан чиққан пул яна ўз чўнтагимизга тушсин. Шу билан баравар, ҳукуматимиз ҳам Кафказия ва Қрим сайфийяларини Германия сайфийяларига ўхшатиб — яхшилаш йўлларини қарасин. Кафказия ва Қримдан бошқа ўлкаларимизда ҳам яхши ҳаволик, «дардга даво» жойлар бор. Чунончи Туркистонда у хил жойлар биргина эмас, бир нечта бор. Шуларни Германия сайфийяларига ўхшатсак Ватанимиз учун катта хизмат қилган бўлурмиз!

Ўрус миллатчисининг шу мақоласини 1914—1915-нчи йилларда ўқиган бўлсам ҳам у вақтда унинг чин маъносига унча тушунмаган эдим. Орадан ўн йил қадар вақт ўтди. Россияда улуғ ўзгаришлар бўлди. «Ватанпарварлик», «миллатчилик» каби сўзларга бошқача маънолар берилди. Энди юқоридаги мақоланинг маъноси ҳам бизга бутун очиқ ва ёпиқ жиҳатлари билан бирга яхши онгланадир.

Айниқса, «Қиз булоқ» деган булоқнинг ёнида туриб Кўгарт водийсига назар солсак, унда — қатор чизилиб кетган ўрус қишлоқларини кўрсак... мақоланинг мафҳуми яна ҳам очиқ фаҳмланадир. Чор ҳукуматининг муҳожарат (кўчириш) идораси чинакам иқтидорли кишилар қўлига топширилган экан. Бу атрофда, фикримча, шу Жалолобод—Кўгарт водийсидан унумлик тупроқ бўлмаса керак. Шу жойга энг катта муҳожир қишлоқлари солинган, энг қора муҳожирлар ўрнатилган... Ўша муҳожир қишлоқларининг ўртасида ёрқираб кўринган ҳайбатлик бутхона қуббалари... чор ҳукуматининг ният ва ирoдасини жуда очиқ кўрсатиб турадир...

1924 йил.

Биз кетиб борар эдик.

Қулоқларимга отсиз араба(!)нинг тақир-туқури эшитилар эди.

Теваракни ёруғ қилиб турган ер юлдузлари — чироғлар париларининг кўзларидай йироқдан йилтиллаб кўринар эдилар.

Биз қоронғиликка кириб борар эдик. Ёруқдан қоронғиликка чиқиш биздек тантакларнинг иши бўлмаса, бошқа кимнинг иши?

1. Эсрик (татарча) — маст.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Тургун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТУЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Саиди УМИРОВ, Норбой ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 20.20. Индекс: 64608. 4907-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12